

74641

Berkes

Ézef

leányfal

N.M.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

98
BERKES IMRE

**EZER
LEÁNYFEJ**

REGÉNY

F

BUDAPEST

FRANKLIN-TÁRSULAT

magyar irod. intézet és könyvnyomda

1913

Ára 3 K

**Köteles példány
FRANKLIN-TÁRSULAT**

BERKES IMRE

*

EZER LEÁNYFEJ

REGÉNY

BUDAPEST

FRANKLIN-TÁRSULAT

MAGYAR IROD. INTÉZET ÉS KÖNYVNYOMDA

1913

B. O. könyv
406 darab

5
2
2
2

OSZK

Országos Széchényi

74641

M. N. MUSEUM KÖNYVTÁRA
& Nyzml. Kövedéknaptó.

19 13 .év. 33

I.

A vonat megállt s Szilárd fáradtan mászott ki a zsúfolt kocsiból. Nagyon rossz útja volt, átkozott egy vonat volt ez, az állomásokon sürgötek-forogtak az emberek, alig botlott ki valaki, máris tíz ember szállt be helyette. Végre aztán ideért, törődötten, alig érezte a csontjait, de a bensejét valami csodálatos melegség öntötte el, miközben kifelé haladt s a goromba portásnak átadta a lyukas jegyet. Megnézte az óráját. Hat óra volt.

— Október negyedikén, délután hat órakor, — mormogta Szilárd s az ismeretlen város felé nézett. Pontos, rendszerető ember volt világléletében, ezt a dátumot belevészte az emlékezetébe. Ekkor érkezett ide, a ködös, alacsony házikókkal szegélyezett vidéki városba, ki tudja, talán örökké itt marad, vagy, ha az asszonyszeszélyű sors úgy akarja, néhány hét

mulva visszamehet Pestre . . . Kissé megrázódott, utálta Pestet, nem szeretett rá gondolni, gyorsan baktatott előre s szemét mélyen befúrta a nehéz ködbe, amely lomhán fonta át a várost, mint a vánnyadt pólya a csecsemőt. Nagy-e a város, kedves-e vagy unalmas, mint általában a vidéki fészkek — ez jutott hirtelen eszébe, megfordult, hogy tájékozódjék, de a nehéz ködből csak a tovalépkedő utasok durva körvonalai bontakoztak ki. Előre is csak vagy tíz lépésnyire látott, úgy haladt útján s befordult a legközelebbi utcába. Hallotta, hogy a vonat füttyentett, megállt, búcsút szeretett volna tőle venni, de legalább a számát szerette volna fölírni magának, hogy tudja, melyik vonat hozta ide.

— Igen — töprengett, 28,901-es vonat volt, vagy . . . ejnye, elfeledtem, pedig meg akartam magamnak jegyezni. Ha nem tévedek, 29,801 . . . vagy ilyesmi . . . Kár . . . Isten veled.

Nem látta már a vonatot, elkanyarodott s beleveszett a piszkos homályba. Szilárd állt még egy percig, nem a vonat miatt, hanem el kellett határoznia, hogy hová menjen. Itt

nem ismert senkit, csak az iskolában tudták, hogy jön, ahová kinevezték. Talán oda kellene elmennie. Nem ártana, ha rögtön jelentkez-
nék az igazgatónőnél.

— Kérem — kérdezte szerényen valakitől,
— hol van a polgári leányiskola?

A megszólított értelmetlenül nézett a sápadt arcú utasra s Szilárd szükségesnek tartotta, hogy bemutatkozzék.

— Szilárd Kálmán . . . tanár . . .

— A városháza mellett — mondta az idegen.

— Köszönöm.

Boldogan sietett tova s csak néhány perc múlva jutott eszébe, hogy azt sem tudja, hol a városháza. Nem baj, majd ráakad. Aztán sebtében mást gondolt. Mégsem illik, hogy ilyen törődötten, mosdatlan képpel állítson be az iskolába. Hátha valami kényes, érzékeny teremtés az igazgatónő s halálra riadna, vagy örökre megsértődnék. Szépen kibontakozó karrier előtt állt, kár volna azt valami ostobasággal elrontani. És hátha . . . Igen, leányok is lehetnek ott, friss, eleven, pajkos szemű tacsók s az új tanár mégsem jelenhetik meg előtt-

tük úgy, mint egy koldus vándor. Ebbe bele- nyugodott, majd az is eszébe ötlött, hogy most az iskolában a szolgán kívül aligha lehet va- laki. Ilyenkor már rég véget ért a tanítás, leg- feljebb söprés, tisztogatás zaja tölti be a fehér folyosókat. Ráér holnap reggel is. Október ötö- dikén, reggel nyolc órakor, ahogy a minisz- tériumban meghagyták neki.

Gyorsan ment előre, kissé idegesen, ahogy Pesten megszokta. A holnapra gondolt, a jö- vőre, nem akart a szomorú esztendőkön rá- gódní. Azoknak vége. Most itt van, ez volt a vágya, ez lesz a dicsősége. Leányiskolában fog tanítani, erre sohasem mert gondolni, esze- ágában sem volt, de így történt. Valaki meg- betegedett, innen tanárt kértek s valakinek ő reá esett a szeme a minisztériumban. Szilárd Kálmán, kitűnő bizonyítványú, huszonnyolc- éves, római katolikus, doktor, már három éve az akták között hever a folyamodványa. Ki lehetett a jóakarója? Hivatták, közölték vele, hogy kinevezték s ő útra kelt. Most itt van. Igen, hol is van ő? Még Pesten leböngészte a térképről, a város alatt egy kis folyó kanya-

rodik tova. Hol lehet az a folyó? Talán jó volna, ha odamenne a kis folyó partjára. Ez jutott eszébe, a füzek és sások között tovaimbolygó folyócska, egy ostoba, darabos zsánerkép, folyó, köd, rokkánó vándor, a távolban elmosódó város halovány sávja... Így révedezett s már benn volt a város kellős közepén. Balról egy szobrot látott, a tér közepén villamoslámpa, köröskörül emeletes házak.

Szilárd önkénytelenül is meghajtotta magát. Mintha köszöntött volna valakit. Maga sem tudta, kinek köszön, a villamoslámpának-e, vagy a szobornak, vagy talán az átellenes fehér háznak. Egy emeletes, tiszta, néma ház volt ez. Ennek köszönt Szilárd. Szentül hitte, hogy ez a csendes, félénk ház a polgári leányiskola. Semmi sem támogatta ezt a föltevését, de ehhez ragaszkodott, átment a túlsó oldalra, megállt a fehér ház kapujában s nézte a kaput.

— Mégis bemegyek, — gondolta magában.

De azért nem ment be. Néhány percig álldogált, aztán tovább ment. Hátra-hátranézett, mint amikor nehezen válik el az ember a jó

barátjától, vagy pedig attól fél, hogy nyomában az ellenség. Csupa bántó, ellentétes gondolat zaklatta a lelkét. Pihenni szeretett volna, nyugodtan elterülni egy tiszta, hűvös ágyban, hogy másnap jókedvűen és bátran léphessen az öreg igazgatónő elé . . .

— Öreg . . . Igen öreg, — ismételte Szilárd. Eszébe jutott a maga régi otthona, ott is öreg volt az igazgatónő. Csontos, szigorú öreg, nagy, sárga fogakkal. Szilárd sohasem szeretette a sárga fogú igazgatónőt s bizony nem valami nagyon örülne neki, ha ennek is sárgák volnának a fogai. De hogy öreg, az kétségtelen. Ezt másképp nem is tudta volna elképzelni. Ámbár lehet, hogy valami kellemes, nyugodt arcú, matróna külsejű hölgy. Ez sem lehetetlen, bár egy csöppet sem valószínű.

Még egy darabig járkált, aztán bement egy szállóba.

— Hozassa el a podgyászomat, — mondta a portásnak, aki műértően nézte végig az új vendéget. — Egy kis szobára volna szükségem, pár napra — folytatta Szilárd . . . Keskeny lépcsőkön bukdácsolt fölfelé, hosszú, sikátoros

folyosón tipegett tova, előtte egy elhízott aszszonyság mutatta az utat.

— Tessék! — mondta ridegen.

Egyszerű, kissé kopottas szoba volt. Rozoga ágy, de kényelmes divány volt benne. Szilárd rároskadt a diványra, halálosan fáradt volt, unta már az egész dolgot, aludni akart. Fölállt, bezárta az ajtót, a sarokba húzódott, megolvasta a pénzét — huszonkét koronája s néhány fillére volt — egy barátja tartozott még neki, az megígérte, hogy utána küldi, — addig majd csak elvesződik valahogy. Fölbontotta az ágyat s lefeküdt.

— Október négy, este nyolc és kilenc között, huszonkét korona, idegen város, polgári iskolai tanár... gondolta Szilárd és kissé elmosolyodott. Nem soká töprengett, elaludt.

II.

Két óra mulva fölébredt Szilárd. Azt hitte, hogy már reggel van, gyorsan kiugrott az ágyból, gyertyát gyújtott, aztán csöngetett. A folyosó mélyéből tompán verődött vissza a csengő hangja, de senki sem mozdult. Szilárd fülelt egy kevéssé, a holmija után akart tudakozódni, felhozatták-e az állomásról, hogy el ne késsék. Nagyon röstelné, ha mindjárt az első napon okot adna a panaszra. Megint csöngetett, hosszan, elnyújtva, de senki sem jött. Megnézte az óráját, látta, hogy még éjfél sincs, nyugodtan visszafeküdt az ágyba s belebámult a gyertya lángjába. Egy darabig bámult, aztán föltérdelt és eloltotta a gyertyát.

A szobában hideg volt, a vékony takarót ráhúzta a fejére, ahogy gyerekkorában szokta, amikor tarka, bolond képek kergetőztek az agyában... Kigyúladt arcára rátapad a ta-

karó, hogy egy pillanatra tovább itt fogja a meséket, a fantasztikus álmokat, amelyek a valóságban nem éltek, de ilyenkor bearanyozták a rideg hétköznapot. Szilárdnak most ezek a régi mesék jutottak az eszébe, egyszerű, naiv fantazmagóriák s egyszerre csak úgy érezte, hogy húsz évvel megfiatalodott, zajos promenádon kergeti a lepkéket, fut, megbotlik s hirtelen előtte terem egy csöpp, piros ruhás, mosolygó leányka . . . Itt vagyok, mondja pajkosan, a tied vagyok . . . Ne kergesd tovább a lepkét . . . Csakugyan, egy csöpp, piros ruhás leányka, akit ma-holnap be kell adni a polgári iskolába. Vajjon fölveszik-e, olyan apró? Hogyne, Szilárd ajánlani fogja az öreg, sárga fogú néninek . . .

Hirtelen ledobta magáról a vékony takarót, már nem fázott, megdörzsölte a szemét, nevetni szeretett volna, de bensejében túlságosan komoly volt. Röstelte, hogy ő, a meglett férfi, ilyen ostobaságokkal bibelődik. Forgolódott, már nem tudott higgadtan gondolkodni, újra meggyújtotta a gyertyát s hirtelen az ötlött az agyába, nem kellene-e levelet írni a mi-

niszternek, hogy kegyesen rágondolt és kinevezte. Igaz, hogy három évig várt. De hatig is várhatott volna, sőt némelyek egész életükön át hiába leselkednek egy falatka kenyérre. Ezt a kegyességet mégis meg kell köszönnie. El is tökéltte magában, hogy reggel vesz egy árkus miniszterpapirost és megírja a levelet.

— Kegyelmes uram — mormogta magában s újra elaludt.

Reggel hat órakor fölkel. Kinyitotta az ablakot, lenn mérges arcú munkásemberek ténferegtek, jobbfelől a piac sarkát látta, egy fával megrakott szekér kocogott tova és vastag kendőkbe bugyolált, vékony lábú paraszt-asszonyok színültig megrakott kosaraikat helyezték el. Szilárd csöngetett, ezúttal bátran, most már követelte a podgyászát. Az elhízott asszonyság fanyalogva nyitott be hozzá.

— Mi tetszik? — kérdezte rekedt hangon.

— Kérem, a podgyászomat szíveskedjék...

Az asszony becsapta az ajtót. Szilárd nem tudta, mit gondoljon erről a durva néemberől. Ezé a szálló, vagy ez itt a gazdaasszony, vagy mi az ördög? Neki a holmija kell, a fe-

kete ruhája, tiszta ingre és gallérra van szüksége, így nem mehet az iskolába. Ujra csöngetett, gyöngébben, elhalón és rimánkodva, de senki sem jelentkezett.

Betette az ablakot és kiment a folyosóra. Ott álldogált az ajtó előtt egy darabig, félhangosan mondta, hogy kérem szépen, hol a podgyászom, — de nem látott senkit. Kopogott a szobája ajtaján, hogy a figyelmet magára fordítsa, de a vak folyosón senki sem mozdult. Elindult. A piszkos, kopott falhoz lapult, úgy osont kifelé, mint a tolvaj. A lépcsőházban sűrű világosság csapta meg, itt bátrabban haladt lefelé, amíg a portáshoz nem ért.

— Elkésem — mondta, hát nem hozatta föl? Nyolckor jelentkeznem kell. Nem tudja, közel van ide a polgári leányiskola?

— Itt van a szomszédban. Negyedik ház ide.

— Ugy? Köszönöm. De hát a podgyászom?

— A szolgálja már ötkor fölvitte. Biztosan a szobaasszonynál van.

— Annál a kövérnél? — kérdezte gyanakodva Szilárd, mert attól félt.

— Annál.

Szilárd tétován állt még egy percig, a portás összevonta a szemöldökét, úgy nézett rá, nem tudta, mit akar még tőle ez az ember.

— Parancsol? — kérdezte mogorván.

— Azt szeretném tudni, mi a neve az igazgatónőnek?

— Kinek?

— A polgáriból... Tetszik tudni, oda neveztek ki... A miniszter... Három évig vártam.

— Nem tudom, hogy hívják. Én magam is csak pár hete vagyok itt.

Szilárd melegen nézett a portás szürke szemébe. Hirtelen rokonszenvet érzett iránta. Ez sincs régen itt. A portás is új ember ebben a városban. Köszönt neki, aztán fölsietett a lépcsőkön. Föl-alá mászkált a folyosókon, nem találta a szobáját. Elfeledte a számot meg nézni. No, de ez nem rohan el, mint a vonat, erre még ráakadhat. De nem akadt rá.

— Asszonyosság! — mondta fojtott hangon, de bizony szavát senki sem hallotta.

Egy kis pincérfiú iramodott el mellette.

— Kérem, — mondta Szilárd, a szobámat keresem, de nem találom, legyen szíves, szólítsa ide a szobaasszonyt.

— Fáni! — kiáltotta a fiú torkaszakadtából, Fáni, hol szuszog már megint?

A szobaasszony a folyosó másik sarkán jelentkezett.

— Mi az? — kérdezte érdesen.

Meglátta Szilárdot, intett neki. A harminc-hatos szoba volt az övé. Már a podgyásza is benn volt. Bezárta az ajtót, hogy nyugodtan átöltözködhessék. Az ablakot újra kinyitotta. Szemben egy zárdiforma épületet látott. Kissé megdobbant a szíve. Hátha a zárdában van a polgári iskola? Hogy is mondta a portás? A negyedik ház... Egy, kettő, három, négy... Nem, ez messzebb van, ez a hetedik ház...

Most sebtében előkereste a kulcsait, zárta a koffert s kiszedte belőle a könyveket, írásait s a ruhákat. Még Pesten nagy ügyel-bajjal helyezte el a fekete ruhát, legálúlra, hogy össze ne törődjék, selyempapírossal vontta be, mert a feketét kell magára venni ma, október ötödikén, reggel nyolcz órakor.

Szilárd elsápadt az ijedtségtől, a nadrág gyűrött volt, a kabátja pedig olyan, mintha egész éjszaka korhelytanyán lett volna, még foltok is látszottak rajta. Így csak nem mehet az igazgatónő elé. Nagyon boszantotta ez a dolog, simította, a tenyerével vasalgatta a nadrágot, rálehel, a kabátot kiterítette a díványra, kefélt, nyujtogatta, hogy a komisz gyűrődés eltűnjék. Beleizzadt ebbe a munkába, de a ruha mégis gyűrött maradt. Megnézte az óráját, hét már elmúlt, reszketett, a csengőhöz sietett és megnyomta a gombot.

Fáni megjelent.

— Kérem, nem lehetne kivasaltatni a ruhámat? — kérdezte Szilárd. De sietve, mert nyolckor az iskolában kell lennem. Nem szabad elkésnem.

— Lehet, — mondta a szobaasszony, itt a házban lakik egy szabó. Az már érti az ilyesmit.

Karjára vette a ruhát és kiment. Szilárd most nyugodtabb lett, örült, hogy a házban lakik a szabó s nem kell a másik utcába futni a ruhával. Állandóan az óráját nézte, kissé

éhes volt, úgy gondolta, hogy addig, amíg a ruhát visszahozzák, lemehetne a kávéházba. De nem mert mozdulni, hátha közben megjön a szabó s visszaviszi a ruhát.

Várt. Kibámult az utcára, majd a kilincset leste, mikor nyílik az ajtó. Már félnyolc volt. Dühös lett, a homloka kiizzadt, csöngett, de most megint hiába.

— Elkésem, — mondta hangosan, elkésem! Rettenetes. Három év óta várok, megkönyörül rajtam a miniszter, s most elkésem.

Megint csöngett s közben kiabált:

— A ruhámat, a ruhámat!

Kinyitotta az ajtót s beleordított a folyosóba:

— Asszonyság, hozza már, elkésem, hozza... az istenért.

Az asszonyságnak sem hire, sem hamva.

Szilárd ki akart rohanni a folyosóra, de akkor vette észre, hogy csak ingujjban van. Magára dobta ruháit, csöngett, hosszan, követelően, mire bebotlott a szobaasszony.

— Hja, — mondta kelleetlenül, a ruha, nincs otthon a szabó.

— Akkor hozza vissza úgy. De kérem, siessen. Hát miért tartja magánál?

Fáni sajnálkozóan nézett a dúlt arcú emberre.

— Elküldtem a másik szabóhoz. Az a szomszédban lakik, itt a közelben. Mindjárt kész lesz.

— Rosszul kezdődik a nap, — gondolta magában Szilárd, most csak az hiányzik még, hogy az igazgatónő vén és házsártos legyen.

— Siessen, — kiáltott rá az asszonyra, — mit ácsorog itt? Tönkre akar tenni? Vagy talán nem értette meg, amit mondtam? Nyolckor kell jelentkeznem. A miniszter ki-nevezett.

Ezt már nem hallotta Fáni. Becsapta az ajtót, törődött is ő a miniszterrel... Hanem a szolgát rögtön a szabóhoz szalasztotta.

Végre megérkezett a ruha. Éppen tíz perc hiányzott még nyolc órából. Szilárd felöltözött, gyorsan, kipirultan, a közepén elválasztotta fekete haját, a bajuszát belefésülte a szakállába, úgy, ahogy máskor is szokta. Nem volt piperkőc, de jó benyomást akart

kelteni. Még nem volt nyolc óra, amikor lerohant a lépcsőkön.

Az iskolát csakhamar megtalálta. Nem az a fehér ház volt, amely tegnap este annyira megtetszett neki. A kapu fölött nagy betűkkel volt kiírva: *Magyar királyi állami polgári leányiskola*. Szilárd csodálkozott, hogy ezt az este nem vette észre. Nyilván a köd miatt. Balról, jobbról házak, az iskola nem állt egymagában. A kapuban egy öreg embert látott. Ez volt a szolga.

Szilárd éppen köszönni akart a szolgának, amikor eszébe jutott, hogy a kinevezési okiratát a szállóban felejtette. Visszarohant a szállóba. Az asztalon heverték az írásai, amelyeket előre kikészített s a nagy sietségben mégis ott felejtett. A zsebébe gyűrte a papirosokat s most véletlenül azt is észrevette, hogy a ruháját mégsem vasalta ki a szabó. Már negyedkilenre járt. Sietett az iskolába.

III.

Szilárd annak rendje-módja szerint, kinevezési okmányával a kezében, bemutatkozott a szolgának a kapu alatt. Két kis leány ment el mellettük, hangosan jó reggelt mondtak, Szilárd meghajtotta magát, a leányok előre-futottak, aztán összenevettek.

— Neveletlenek — jegyezte meg halkán a szolga, még csak az elsőbe járnak. Aztán ő is meghajtotta magát a tanár úr előtt, mint aki azt mondja, tessék fölsétálni az első emeletre, ott az igazgatói szoba. De Szilárd nem indult, még mindig a szolga elé tartotta az írásait, mintha kérné, sziveskedjék megnézni, rendben van-e minden, hogy baj ne legyen ott fönn. Az öreg szolga érti már az ilyesmit.

— A Kiss Etel nagysága nincs még itt — mondta az öreg. Ma csak kilenckor jön be.

— Az igazgatónő önagysága? — kérdezte Szilárd.

— Igen. Pontban kilenc órakor itt lesz. Már tudja, hogy a tanár úr megérkezik.

Szilárdnak szerfölött tetszett ez a kijelentés.

— Biztosan megírta a miniszter — mondta önérzetesen.

Fölértek az első emeletre. Széles, világos folyosón állt meg Szilárd, a falakon képek, a folyosó mélyéből élesen nézett feléje valaki. Biztosan tanítónő volt, aki még nem ment be az órára. Szilárd diszkrétan megemelte a kalapját, de azt nem vette észre, hogy a köszönését elfogadta volna az a mozdulatlan nő. Ezért kissé meg is hajtotta magát. Mindez egy pillanat alatt történt, mert a tanítónő kilépett a homályból, sarkon fordult és bement az egyik terembe.

— Ez a Kuthy kisasszony — magyarázta a szolgálta. Az apja polgármester volt, de tönkrementek.

— Tönkrementek? — mondta Szilárd, szégyenyek . . .

— Aztán a kisasszony, a Sára, Pestre került, tanult s visszajött ide, hozzánk. Mindjárt ki-nevezték.

— Neki nem kellett három évig várnia — gondolta magában Szilárd.

Odaértek az igazgatónő szobája elé.

— Tessék — biztatgatta az öreg a húzódozó Szilárdot.

— Nincs benn senki?

— Nincs. Nem hiszem.

Aztán benyitott.

— Tessék, üres...

Szilárd a küszöbön mélyen meghajtotta magát. Bal kezében a kalapját tartotta, jobbja-ban iratait szorongatta. Némi meghatottság vett rajta erőt, amikor a finom, különös iro-dai szobácskába belépett. A szolga nyomában, Szilárd a szoba közepén állt mereven, feszes tartással. Szemben a falon egy gyönyörű kép volt. Asszonyt ábrázolt. Azt nézte. Csak nem ez a csodaszép asszony az igazgatónő?...

— Az iskola megalapítója — magyarázta a szolga.

Szilárd önkénytelenül is meghajtotta ma-

gát az iskola megalapítója előtt. Bizonyosan nagylelkű, művelt úrnő volt, azért tartják ilyen tiszteletben az emlékét.

A filigrán íróasztal, a tiszta, kék szekrény, a gyönyörű kötésű könyvek, a meleg, süppedő szőnyeg, a haloványsárga karosszékek: mind rendkívül tetszetek Szilárdnak. A rideg szállói szoba és a pesti hónapos szobák után ez a pompás, meleg hely, valamí furcsa, elbűvölő hatást tett rá. Itt fog találkozni az igazgatónővel, aki kétségtelenül nagyon finomlelkű asszony, hogy az otthonán kívül valósággal egy második otthont varázsolt magának. Idejönnek majd a tanítónők, hogy vele megismerkedjenek. Ujra szorongó szívvel nézte a szemben levő képet. Még mindig a szoba közepén állt, mögötte a szolga, aki nyilván nevetett magában az új tanár elfogultsága miatt.

— Tessék helyet foglalni, — mondta s az egyik karosszéket közelebb tolt a tanár úrhoz.

— Köszönöm — szólt Szilárd s hogy valamiben kárt ne tegyen a szelességével, szép lassan leült.

Az iskolaszolga meghajtotta magát és távozott.

— Kiss Etelnek hívják — gondolta Szilárd. Milyen egyszerű neve van...

Aztán megbánta, hogy az öreg János szolgát eleresztette. Kedves, derék ember, bizonyára még sok dologban lesz segítségére. Nyugtalanul fészkelődött a helyén, az órát nézte, félkilenc már jóval elmúlt, az igazgatónő mindjárt itt lesz.

Kissé boszankodott, hogy ennyire ideges. Erősen simogatta a homlokát, hirtelen az írásait futotta át, látta, hogy minden rendben van. Fölállt, legjobban szeretett volna kimenni a folyosóra, mert idebenn nagyon meleg volt. Legalább is Szilárd így találta. De nem mert kimenni, hátha találkozik valakivel s az kellemetlen volna. Visszaült a karosszékbe.

Kilenc órakor halkán kinyílt az ajtó s belépett az igazgatónő. Szilárd fölugrott, mélyen meghajtotta magát, elmondta, hogy mi járásban van s átadta az írásait. Az igazgatónő kezét fogott az új tanárral, belenézett az írásaiába s azt mondta, hogy szívből örül, hogy

a tanár úr megérkezett. Közölte vele, hogy az első osztálynak lesz a főnöke, a másodikban magyart, a harmadikban földrajzt és a negyedikben szabadkézi rajzot fog tanítani. Átadta Szilárdnak az órarendet és kérte, hogy már holnap kezdje meg a munkát. Behivatta a tanítónőket s azoknak sorba bemutatta Szilárdot. Valamennyi tartózkodón, majdnem ridegen viselkedett. Kívül csöngettek, a tanítónők elsiettek, az igazgatónőnek is órája volt, Szilárd mélyen hajlongva távozott. A folyosókon még futkároztak a leánykák, ránéztek Szilárdra, aki mindegyiknek köszönt. A kapuban kezet fogott a szolgálával, aztán visszament a szállóba.

IV.

Az új tanár megérkezése, bár erről alig, vagy csak suttogva beszéltek az iskolában, valóságos eseményszámba ment itt, ahol esztendőkön keresztül alig történt valami nevezetesebb változás. Két hónapja, hogy özvegy Kenderessy Pálné, az első osztály vezetője, súlyosan megbetegedett, délre költözött, az igazgatónő jelentést tett a minisztériumnak, ahonnan, a régi szokás ellenére, nem nőt, hanem férfit küldtek a beteg tanítónő helyére. Már egy hete tudták, hogy Szilárd Kálmán megérkezik s most, hogy itt volt, ez az újság, ez a meg nem szokott, idegen férfi, a maga túlzott és esetlen udvariasságával, nagyon furcsán, talán kellemetlenül, talán izgatóan hatott a leányiskola tiszta, finom levegőjében. A városban is beszéltek róla, a helyi lapban is megjelent Szilárd Kálmán kinevezése és a

szerkesztő előre is pazar dicséretekkel halmozta el az idegent. Szilárd erről mitsem tudott, különben okvetlenül megköszönte volna az előlegezett elismerést.

Tíz órakor a tanácskozási teremben voltak a tanítónők. Kuthy Sára, a volt polgármester leánya, az ablaknál állt és az utcára nézett. Kiss Etel piros tintával javítgatta a leányok dolgozatait. Gál Berta kisasszony, egy öreg, őszhajú tanítónő, aki szigorúságáról város-szerte ismeretes volt, mogorván lapozgatott egy könyvben. Németh Margit, a legfiatalabb — alig volt több huszonkét évesnél — hol az igazgatónőre, hol az öreg kisasszonyra nézett. Egy darabig nem szóltak egymáshoz, valamennyien az új tanárra gondoltak, érdekesnek találták ezt a dolgot, különböző szempontból bírálgatták, helyes-e, hogy idejött, vagy helytelen-e, de szerettek volna már túlesni az első napok érdességein, amelyeket itt bizonyára nehéz lesz elkerülni.

Az igazgatónő azt szerette volna mondani, hogy furcsa embernek látszik Szilárd tanár úr, de nem mondta senkinek.

Sárának az járt a fejében, hogy nagy paraszt lehet az az idegen. Olyan félszeg volt, hogy majdnem a szemébe nevetett.

Az öreg kisasszony szomorúan állapította meg, hogy akár a fia lehetne Szilárd, olyan fiatal. Kár, hogy nem idősebb.

A legfiatalabb pedig így töprengett: Nem szép ember, de jó arca van.

És mind a négynek mosolygott a lelke. Milyen groteszk, eredeti helyzetek fognak itt kialakulni! Hogy fog Szilárd beleilleszkedni ebbe a nyugodt, unalmas életbe! Szót fogad-e az igazgatónőnek? Goromba-e, vagy mindig ilyen udvarias? Hátha részeges, korhely, elzüllött? Hiszen Pestről jött... Talán botrányos életet fog élni... Vagy, igen, hátha szeretőt tart... Ah, tönkreteszi az intézet jó hírnevét. És... — no, ez is megeshetik, — hátha elrontja a növendékeket... Milyen rettenetes!

Sára odament az igazgatónőhöz:

— Hát holnap már nem kell helyettesítenem?...

— Nem — mondta az igazgatónő, a tanár úr átveszi szegény Kenderessyné összes óráit.

— Ugy? — mondta Sára. Helyes.

— Tehát én is szabad vagyok? — kérdezte az öreg kisasszony.

— Természetes.

Csöngettek. Sára hazament, a többiek az iskolában maradtak.

És ez a titkolt hangulat lopva belesurrant a leányiskola minden kis zúgába. Mindenki komoly volt és mindenki nevetett. A szobák frissek és illatosak voltak s mintha azt lehelték volna: Mi alig várjuk azt a pesti embert, jőjjön, jőjjön. Ugyis eleget unatkozunk. A könyvek is sóhajtoztak: Meguntuk már, hogy örökösen vékony asszonyujjak lapozzanak bennünk. Hála Isten. Férfi jött közénk. Nevetett, sóhajtott, tapsolt az egész ház, de tompán, szakadozottan, hogy az iskola öröme ki ne szökkenjen az utcára. Az iskola átölelte, magába akarta temetni ezt a különös, izgató szenzációt, szeméremből és a jó nevelés miatt. De amikor délben piros, nyüzsgő rajokban kiözönlöttek a leányok, a kapu alatt hirtelen nevetni kezdtek, kacagtak az utcán s pajkos, ezüstkacagásuk végighullámozott az egész városon...

Nevettek otthon, az udvaron, a kertben, a kis folyó partján s elmondták mindenkinek, hogy látták őt, hogy majomforma, hogy utálatos... Egyik azt mondta, hogy görbe, a másik, hogy gyűrött, a harmadik, hogy fél tőle, nem mer ránézni. És mind, egytől-egyig, kicsi-nagy egyaránt, tudott róla valamit, hogy gazdag, hogy megbukott a vizsgákon, hogy nős, vagy nőtlen. És hogy a Németh Margit szerelmes belé . . .

És ezen a napon a város legtöbb családjában beszéltek Szilárdról. Szidták, vagy magasztalták, de ott volt mindenütt láthatatlan alakja, mint egy izgató kísértet, belopódzott az idegen házakba, ahol kritizálták, becsmérelték, anélkül, hogy szavát hallották volna. A kicsiny, apró leányfejek széthordták a hírét, a csacska szájacskák róla regéltek, a villanó gyermekszemek feléje néztek, ki az utcára, ahol nem látták, de azért mégis látták magas termetét, fekete bajuszát s finom, gondosan ápolt szakállát... Juj, de csúnya szakálla van ennek az embernek — rebesgették a fehér leányszobákban.

Szilárd minderről semmit sem tudott. Meg volt elégedve a fogadtatással, örült, hogy az igazgatónő nem öreg, s nincsenek sárga fogai. Érezte, hogy szívesen beszélt vele s szívesen fogadták a többiek is, akiknek a neveit hirtelenében nem tudta jól megjegyezni...

Kifizette a szállót és lakáskeresésre indult. Jóformán jézzel telt el az egész napja. Jó messze az iskolától, egy özvegyasszony házában telepedett meg Szilárd. Kis szobát bérelt, olcsón, abban is megállapodott az asszonynyal, hogy nála eszik, hogy utólag fizet, mert ő is utólagosan kapja a fizetését, Minden nyugodtan, zökkenés nélkül haladt útján, Szilárd már nem volt olyan ideges, mégis meghagyta az asszonynak, hogy kora reggel keltse fel, hogy el ne késsék. Ezen az éjszakán sokkal jobban aludt, mint a szállóban...

V.

Félnyolckor már az iskola első emeleti folyosóján sétálgatott Szilárd. A tanítónők közül még senki sem érkezett meg, nem tudta, melyik szobába menjen, az igazgatónőébe, vagy a tanácskozási terembe. Neki még nem volt külön szobája, de az igazgatónő már tegnap említette előtte, hogy a Kenderessyné szobáját majd rendelkezésére bocsátja.

János meglátta a tanár urat. Előzékenyen köszönt neki, aztán felszólította, hogy menjen be a tanácskozási terembe. Szilárd hálás volt az útbaigazításért, még egy kevés ideig a folyosón sétált, sorba köszöntötte a mellette gyorsan tovasurranó növendékeket, majd bement a terembe.

Ide nem jött senki, egyedül üldögélt itt nyolc óráig, egy könyvben lapozgatott, amikor belépett János.

— Az igazgatónő nagysága kéreti a tanár urat.

— Köszönöm — mondta Szilárd, fölpattant helyéről és besietett az irodába. Kiss Etel egyedül volt itt, a többiek, — gondolta Szilárd, már nyilván megkezdték a tanítást.

Együtt mentek be az első osztályba. Szilárd kissé izgatott volt, amikor a zsúfolásig megtelt terembe belépett. Elöl az igazgatónő, fellépett a katedrára, ő utána, látta az egész osztályt, a leányok mind fölálltak s kíváncsian, komolyan néztek rá, lehettek vagy negyvenen, vörös hajú három volt, ezt rögtön észrevette Szilárd, fitosak, szőkék, feketék vegyest, tiszták valamennyien, jó és ócskább ruhában, rövid szoknyás kis fruskák, mosolygós szeműek, várták, mi fog történni.

Az igazgatónő minden ceremónia nélkül mutatta be Szilárdot, szorgalomra intette a kis leányokat, kezet fogott a tanár úrral, aztán kifelé indult.

Szilárd az ajtóig kísérte az igazgatónőt, ott mélyen meghajtotta magát.

— Tessék leülni — mondta Szilárd s intett

a kezével, mert néhányan még állva maradtak. A hátsó padban valaki hangosan fölkacagott, egy pillanatig tartott ez a friss, élénk kacagás, a fél osztály mozgott, az első padokban ülők hátranéztek, hogy lássák, ki volt az az illetlen, hátul pedig négy leány mélyen a padra hajtotta a fejét, ezeknek az arcát nem is látta Szilárd. Nem szólt semmit, ez a különös hullámzás hamarosan elült, síri csönd támadt, a négy leány is lassan fölemelte a fejét, háromnak nyugodt, szelid volt az arca, a negyedik ki volt pirulva. Ennek vörös haja volt.

Szilárd leült, még mindig nem szólt semmit. Majd fölállt, arra gondolt, hogy szigorúan kell viselkednie, különben mindennap ki-nevetik. A vörös hajúra mutatott:

— Hogy hívják magát?

Egyszerre tíz leány ugrott föl.

— Nem, nem — intett Szilárd, ott hátul az utolsó padban.

Nem akarta azt mondani, hogy vörös hajú, mert félt, hogy megsértődik.

— Engem? — kérdezte halk, elfuló hangon a vörös hajú.

Szilárd ebben a pillanatban már megbánta, hogy rászólt a kis leányra. Végére abban nincs semmi, hogy szegényke elkacagta magát. Bizonyára semmi rossz szándék sem volt ebben a friss kacagásban. A vörös hajú szeme elfátyolosodott, kicsiny, reszkető ajka sírásra torzult, gyönyörű feje megcsuklott, s bűne teljes tudatában rá-rápillantott erre az idegen, fekete férfiúra, aki éppen őt választotta ki elsőnek, hogy szigorúan megbüntesse. Erről beszélni fognak itt az iskolában s otthon is. Erre gondolt Szilárd is s ez csalt ki könnyeket a leányka szeméből . . . Most már mindenki leült, csak a bűnös állt egymagában ott hátul, az utolsó padban, többen alig észrevehetően mozgolódtak, hátra sekisem nézett. Szilárd szerette volna, ha leülne a kis leány, de az állt és várt.

— Igen, a maga nevét kérdeztem . . . mondta Szilárd végtelenül lágy, szinte könnyörgő hangon. Kissé színtelen, rideg hangja eltompult, mintha ezüstözött fuvolán szálltak volna át a szavak s minden egyes hangoeska előbb finom selyembe göngyölődött volna, hogy rezgése

meg ne sértsen senkit. Szilárd ezt észre sem vette, de a leányok tágra nyitott szemekkel bámultak rá, a vörös hajú pedig erőbe kapott erre a finom biztatásra.

— Nagy Erzsike . . . — mondta szeliden.

— Köszönöm — szólt Szilárd és intett Erzsikének, hogy üljön le. Ezzel véget ért az első kinos jelenet, amelynek töviseit azonban senki sem érezte. Sem Szilárd, sem Nagy Erzsi, sem a többiek . . . Szilárd néhány percig nem szólt, az osztálykönyvet lapozgatta, a leányok neveit olvasta, azt nézte, hogy hány évesek. Talált egy tizenhárom éveset is. Lopva végigpislantott az osztályon, kereste a tizenhárom éveset, de az arcok nem árulták el a kort. Mégis kíváncsi volt rá s alig hallhatóan hívta föl:

— Groll Blanka . . .

Az első padban ült Blanka, ijedten, kötelességtudóan ugrott fel, de azért a tanár szemébe nézett, ő volt a legjobb tanuló, nem csodálta, hogy felszólította Szilárd, bizonyára megmondta néki az igazgató néni . . . Blanka állt, Szilárd pedig nézte és csak most jutott eszébe,

hogy valamit kérdeznie is kellene a leánytól. Csak úgy odavetően mondta:

— Sziveskedjék elmondani, mit tanultak ebben az évben?

Blanka lehajtotta a fejét, a könyvet nézte, aztán gyorsan hadarni kezdett. Hangja olyan volt, mint valami lassú, finoman eltompuló vizesobogás, — ezüstcsengés és elhalkuló kacaj ölelkezett egymással, — Szilárd merően nézte a sápadt, kissé kócos hajú gyermeket, csodálkozott a zenés hangján, arra gondolt, hogy talán valami művészfamiliából származik. Nem értette, mit beszél, ez lényegtelen is volt. Blanka lassan fölemelte a fejét, most bátrabb lett, a hangja teljesen kitisztult, megerősödött . . . Szilárd látta, hogy világoskék szeme van a leánykának, kissé nyúlánk, sápadt arcán az ijedtség, vagy a fiatalság pirossága, fehérpettyes bluz volt rajta, amely idegesen hullámozott . . .

— Köszönöm — mondta Szilárd.

Blanka meghajtotta magát és leült. Senki sem mozdult, de azért olyan volt az osztály, mintha rémület fogta volna el a lelkeket.

Senkisem tudta, mi fog következni, hátha sok leckét ad föl az új tanár, vagy ezután a sarokba állítja a rendetlent. A fejcskék mélyen aláhanyatlottak, mindenki a pad alá nézett, a cipőket bámulták, de amíg szemük a padlóra szegeződött, félénk képzeletük ott röpködött a katedra táján.

Szilárd tervtelenül jött a mai órára. Maga sem tudta, mit csináljon, elhatározta, hogy sorba fölszólítja a leányokat, legalább megismeri őket. Ujra föllapozta az osztálykönyvet, felolvasta a neveket, mindegyik leánytól megkérdezte, hogy tanult az elemiben, messze lakik-e az iskolától s több ilyen apróságot. Szeretett volna a beteg tanítónőről is kérdezősködni, milyen volt, magas-e, vagy alacsony, szigorú-e, vagy elnéző, de úgy gondolta, hogy ez illetlenség. Aztán az jutott az eszébe, hogy ezek a kedves, csacska leánykák mindent elmondhatnak neki az iskola életéről, a szokásokról, a rendről . . . és igen . . . Kiss Etelről is . . . Miközben a szürke válaszukat hallgatta, hirtelen, mintha az igazgatónőt látta

volna maga előtt . . . Rideg arcát, jéghideg kezét s szúró tekintetét . . .

— Tizenegy éves vagyok — mondta az egyik leány.

Szilárd elbámult. Miért mondja meg ez a kis leány, hogy hány éves. Vagy csak nem véletlenül, szórakozottságában kérdezte meg tőle, miközben az igazgatónő szikár alakját látta maga előtt.

— Ugy? Tizenegy . . . — mondta a tanár kedvesen és intett a leánykának, hogy üljön le . . . Tehát tizenegy éves . . . Ugyan, hány esztendő lehet az igazgatónő? Ezt is meg lehetne kérdezni s Groll Blanka, ez az okos szemű gyermek bizonyára meg is tudná mondani . . . Hány éves lehet? . . . Szilárdot bosszantotta, hogy folyton Kiss Etelre gondolt, itt az apró, mosolygó gyermekfejek láttára. Nagyon rosszul illett ide az igazgatónő símára fésült haja, unalmas külseje és szertartásos modora.

. . . Van már harminckétéves . . . Ennyi minden esetre . . . gondolta Szilárd. És mennyire szeretheti a miniszter, hogy máris megtette

igazgatónőnek, holott Gál Berta jóval idősebb, mint ő . . . A miniszter . . . Most eszébe jutott, hogy elfelejtett levelet írni a miniszternek. Korholta magát s elhatározta, hogy ezt a mulasztást okvetlen helyre hozza.

Majdnem mozdulatlanul ült a helyén, a leányok már fesztelenebbül viselkedtek, látták, hogy Szilárd nem lehet valami rossz ember. Az egyik leány parányi órát vett elő, azt nézegette. Ez bizonyára gazdag — gondolta Szilárd. Feléje nézett és rászólt:

— Hány óra?

A kis leány zavarba jött, hirtelen eldugta az órát s nem szólt egy szót sem.

— Nono, csak mondja — biztatta Szilárd. Mondja . . .

— Mindjárt kilenc óra — mondta alig hallhatóan.

Csakugyan néhány perc múlva csöngettek. Szilárd kissé kábultan ment ki a teremből, örült, hogy az órának vége, kilenc és tíz között szabad volt, legalább töprenghetett azon, mit csinál majd tíztől kezdve, amikor a negyedikben lesz az órája. Itt a rajzot tanította. Szilárd

jó rajzoló volt, festeni is szokott, nagy kedvvel űzte ezt a mesterséget. Sokan tehetséges festőnek tartották még Pesten is, de Szilárd nem ment túl a műkedvelés határain.

Bement a tanácskozó terembe. Ott megint nem volt senki. Szilárd nem sokáig tétovázott, kapta magát és hazament. Gondolta, mit álldogáljon ő egyedül az üres teremben. Tízre majd visszajön . . . Otthon úgy érezte, mintha kissé láz gyötörné, talán éppen lámpaláz . . . Furcsa . . . de így volt, Szilárd idegesen forgolódott kis szobájában, szeretne volna megmondani valakinek, hogy láza van, de itt senkije sem volt, az igazgatónő iránt pedig bizalmatlanságot érzett. Hogy miért, arra maga sem tudott volna határozott választ adni. De így volt. Már a második napon bizonyos hideg és kellemetlen érzés fogta el, amikor meglátta . . . Majd elmúlik — gondolta Szilárd s lassan visszament az iskolába.

A folyosók rendkívül élénkek voltak. Az első osztályt valósággal megostromolták a többiek. Kíváncsi volt ez a nagy csapat leány, hogy viselkedett Szilárd, mit mondott, sok lec-

két adott-e fel, vagy beírt-e valakit az osztálykönyvbe . . .

A tanítónők az igazgatói irodában voltak. Látták ezt az eleven nyüzsgést s talán boszankodtak is. Nem beszéltek róla, de érezték mindjárt az első napon, hogy veszedelmes ellenfelük támadt Szilárdban. Ez a hallgató, bizalmatlan férfi felforgatja majd az egész iskolát, a leányok elfordulnak tőlük és a tanárt fogják szeretni. Most is, hogy zsonganak, állandóan róla beszélnek, ő rá kíváncsiak s talán már róla is álmodoznak. És mindegyik arra gondolt, hogy ezt a készülőt, nagy sikert valahogy meg kellene akadályozni, csúffá kellene tenni ezt az embert, vagy bármi módon le kellene kötni . . . Igen . . . Lekötni . . . De hogy? . . . Valamennyien leányok voltak még, az igazgatónő is, meg a polgármester leánya is . . . Be nem vallottan, mélyen elrejtve, mindegyik lelkében egy komoly terv fogant meg. Mindjárt a második napon. Féltékenységből, vagy boszúból, asszonyos ösztönből, vagy mi egyéb okból, egymástól függetlenül mind a négyen — még Gál Berta is, az ősz hajú — eltökél-

ték, hogy megmentik a maguk számára Szilárdot . . . Mindegyik a maga számára . . . A leányiskolában fogant meg ez a terv, egyszerűen és természetes erővel, akár a varróműhelyben, vagy a gyár folyosóján történt volna. Semmi különbség, legfeljebb a ruhákban, mert a tanítókisasszonyok elegánsan öltözködtek, esetleg parfümöt is használtak otthon, vagy az utcán. De a szemük ragyogása, a lelkük ravaszsága, a gondolkodásuk merészsége, vagy furcsasága olyan volt, mint a többié. A műhelyben, a gyárban, vagy a pesti szalonokban . . .

De erről a világ minden kincseért sem beszéltek volna nyíltan. Bármelyik közülök felháborodással utasította volna vissza a vádat, hogy valaha is gondolt Szilárdra, kivéve a hivatalos és köteles érintkezésből származó dolgokat. Ez a hazugság, a mások hazugsága, kísérté nyomon Szilárdot a leányiskolában, ahol kábultan járt, szemlesütve és szemérmesen, mert eleinte alig mert valakinek a szemébe nézni . . . Múltak a napok, asszonyi intrikák szövevénye vette körül a tanárt, de ezek-

ből a sötét, haragos intrikákból állandóan száz és száz leányfej mosolygott Szilárdra. Szilárd nem látta az intrikát, csak a csodaszép, különös leányfejeket . . .

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

VI.

Szilárd már egy hete nem volt az iskolában. A tavasz csalfasága ágyba kergette, köhögött egy kissé, de doktort nem hivatott. Biróné, a háziasszonya, szorgalmasan rakosgatta a borogatásokat a beteg homlokára. Szilárd nyugtalanul hánykolódott az ágyában, titokban örült, hogy nem kell bemennie az iskolába, mert a szegény Groll Elza ügyében kellett volna döntenie. Ez a Blanka nénje volt, a negyedikbe járt, gyönyörű, ragyogó szemű, erős leány volt, talán a legszebb az egész iskolában . . . Ezt mások mondták, hogy a legszebb, mert Szilárd valamennyit szerette, neki a rút is szép volt, a félszeg is kedves, a lompos is elegáns és a tolvaj is . . .

Ez jutott eszébe . . . ez a szó, hogy tolvaj . . . Dühös volt, mert ő nem hitt az egész vádban, nem hitte a Groll Elza bűnét . . . Véletlen

az egész, hazugság, koholmány . . . Az igazgatónő konokságát egyenesen rosszindulatnak magyarázta. Valami végzetes oka lehet rá, hogy Groll Elzát erőszakkal el akarja távolítani az intézetből. Miért gyűlöli Kiss Etel ilyen fanatikusán a szegény Elzát, erre nem tudott Szilárd önmagának válaszolni . . . De örült, hogy oka van itthon maradni, mert különben őt is belekényszerítik ennek az ostoba és kegyetlen dolognak a tárgyalásába.

Elzát azzal vádolták, hogy egy délelőtt ellopta barátnője gyűrűjét. Állítólag meg is találták nála. A barátnőt Kelemen Máriának hívták, a törvénytudó elnöknek volt a leánya — szeplős, fejletlen s ravasz nézésű leány volt — ezt is az igazgatónő mondta, Szilárd sohasem vette észre tekintetében a ravaszságot. — Mária az igazgató nénihez futott, elsírta a panaszát s a vizsgálat szigorúan megindult. Kiss Etel nagy beszédet mondott a tolvajokról és becsstelenekről, a leányok sírtak az egész polgárban, s majdnem mind Szilárdban talált vigaszt és hozzá fordult segítségért . . . Nyomoztak, firtattak, minden osztályt átku-

tattak. Szilárd együtt szenvedett a zaklatott leányokkal — végre megtalálták Kelemen Mária kis gyémántos gyűrűjét a Groll Elza fiókjában . . .

— Ki fogom csapni — dühöngött Kiss Etel, s ilyenkor nagyon rút volt, zöldes szeme égett és sápadt arca még jobban elsápadt . . .

— Hallatlan, hallatlan — kesergett Gál Berta — harminc éve tanítok, de még ilyen eset nem fordult elő az iskolában.

— Ki kell csapni — ismételte Kuthy Sára, aki azóta, hogy az apja tönkrement, könyörtelen volt mindenkivel szemben.

— Megbízhatatlan leány — egészítette ki a tanítónői kar véleményét Németh Margit, aki ebben a kérdésben szintén nem akart társnői mögött maradni.

Mérgesen sétáltak a tanítónők a tanácskozási teremben s valamennyien Szilárdra néztek, hogy hallják az ő véleményét is. Ezúttal Szilárd volt nyugodt, nem adott igazat a haragosoknak. Csak ennyit mondott:

— Nem hiszek a dologban, ismerem Groll Elzát, valami tévedésről lehet csupán szó . . .

Meg kell vizsgálni a dolgot. Első sorban ki kell hallgatni Kelemen Máriát.

— Ki kell hallgatni! — mondta az igazgató.

— Persze, ez a legelső dolgunk — hagyta helyben Gál Berta.

Sára csöngetett, az iskolaszolga belépett.

— János — mondta az igazgató, a Kelemen kéretem a negyedikből . . .

És a ravasz szemű leány vádolt. Szentül meg volt győződve, hogy Groll Elza a tolvaj . . . Az igazgató pedig hitt neki . . .

Szilárd kezdettől fogva röstellte ezt az egész esetet. Mégis csak borzalmas vád ez, tönkretetik vele ennek a szegény Elzának az egész életét.

Félév óta ez volt az első nagy esemény az iskolában . . . És most, hogy kissé lázasan feküdt az ágyban, látta, hogy az egész iskola rátekint könyörgőn, síránkozóan, hogy mentse meg a vádlottat. A három vörös hajú az első osztályból letérdelt előtte s úgy esdekelt, Blanka vérig zaklatta, a nagyok, a tizenötévesek szenvedélyesen rajzották körül s követel-

ték, hogy ölje meg a sápadt igazgatónőt. Tizenöten a harmadikból csodaszép levelet írtak neki titokban és esküdöztek, hogy hazugság az egész . . . Mind, az egész kis tábor őt ostromolta elszántan és követelő hangon. Jajongtak, sírtak és szomorúan sóhajtoztak . . .

Szilárd látta valamennyit az ágya körül . . . Be sem fértek mind a kis szobába, künn maradtak sokan az udvaron és az utcán. Dühösek voltak és ostobák, szerelmesek és féltékenyek, Szilárd nem tudta, melyikre hallgasson, egyiket sem akarta megbántani . . . Hívták az iskolába, siessen, mert a gonosz igazgatónő nélküle dönt. Hisz ezt akarta Szilárd. Nem akart ebbe a dologba beleavatkozni, a többiek gyanakodtak, hogy elfogult és ok nélkül mentetgeti a bűnöst. Most itthon van, beteg, tehetnek, amit akarnak.

De itt volt az egész iskola, s a leányok kórusban zengték a fülébe:

— Jójjön, jójjön, amíg késő nem lesz . . .

— Drága Szilárd úr — mondta bizalmasan a kis kövér Mezei Aranka, ne lustálkodjék, siessen . . .

— Rám csak hallgat — incselkedett vele a pikáns arcú Krausz Emmi... — de kérem... rám csak hallgat?

— Ujra kinevetem — fenyegetőzött Nagy Erzsike...

— Ugy-e, én mindig tudom a leckét — próbált rá hatni Boros Terike, a legkedvesebb leány a harmadikból...

Szilárd behunyta a szemét. Most még jobban látta őket, új arcok tünedeztek elő, ráhajoltak a vánkosára, megcirógatták a szakállát, ráncigálták s a kezét ütögették...

— Biróné, Biróné! — kiáltotta Szilárd rekedten és félig felült az ágyban.

Az asszony besietett.

— Nem keresett senki?

— Eddig nem — mondta az asszony. Reggel itt volt az iskolaszolga, tudtára adtam, hogy a doktor úr még mindig beteg.

Uj borogatást tett a fejére és kiment a szobából.

A leányfejek megint az ágyához tolakodtak.

— Gyáva, gyáva — kiáltották feléje. És piros nyelvüket öltögették a tanár úrra.

Szilárd kinosan nevetett ezeken a fantasz-
 tikus lázálmokon. Mit akarnak tőle?... Szer-
 elmes volt valamennyibe — egy napon iga-
 zán azt hitte — a másik nap meg azt vette
 észre, hogy egyiket sem szereti, de nem tud már
 nélkülök élni. Látnia kellett mindegyiket,
 szüksége volt rájuk, félév óta másutt sem volt,
 mint az iskolában, örökösen közöttük, hallotta
 a hangjukat, ismerte a szokásaikat, a hazugsá-
 gaikat, az apró tréfáikat. Az egyiknek a kicsiny
 kezét imádta, a másiknak a hosszú szempil-
 láit, a harmadiknak a fehér nyakát. De a
 nagy kezűt is szerette, az ügyetlent és a kan-
 csalt is. Nem tudott különbséget tenni; lassan
 valami csodálatos mámor szállta meg, ez a
 mámor ráült az agyára, a lelkére... Teljesen
 megváltozott, a hangja megfinomodott, a keze
 lányos formájú lett s a szakálla olyan volt,
 mint egy lágyszőnyeg, amely arra való,
 hogy elfödjön egy ragyogó, szerelmes arcot...
 Még a vádaskodó Máriára sem tudott hara-
 gudni.

Igen, ez a szerencsétlen, szeplős arcú Mária...
 töprengett Szilárd s újra maga előtt látta a

tanácskozó teremben, ahogy megvádolta Groll Elzát...

— Kérem — mondta a tíz perces szünet alatt, amikor a Szilárd tanár úr már kiment, észrevettem, hogy a gyűrűm elveszett. A nagymamától kaptam születésnapomra. Kis gyémántkő van benne. Kerestük, az igazgató néni is segített keresni, a leányok is és akkor...

Itt elhallgatott és sirva fakadt.

— A többit már tudjuk. A leányok kihúzták a fiókokat, fölverték mindent s a gyűrű a Groll Elza fiókjában volt — fejezte be Kiss Etel. Így volt?

— Így — hagyta helyben Kelemen Mária. Ő lopta el... — tette hozzá a kis gonosz s mintha gyűlölet égett volna a szemében.

— Elmehet — mondta ridegen Kuthy Sára.

Aztán a vádlottra került a sor. Azt is a János citálta be.

— Igaz, hogy ellopta? — kérdezte az igazgatónő.

Szegény ki volt pirulva, a szőke haja ráomlott a fülére és a homlokára, szempillái

nyugtalanul rezegtek, égő szeme belevilámlott az igazgatónő sápadt arcába, úgy mondta:

— Kérem, ez nem igaz . . .

— Hát hogy került a fiókodba? — szolt közbe az öreg Gál Berta.

— Megtaláltam, nem tudtam kié, a fiókba tettem. Tíz perc múlva úgysis átadtam volna a tanár úrnak.

— De hisz neki nem is volt órája a negyedikben — ripakodott rá Kiss Etel.

Erre nem adott választ a vádlott.

Szilárd kiugrott az ágyból. Nem bírta tovább elviselni ezeket a zaklató képeket. Gyötörte a láz, de azért felöltözködött. El kell mennie az iskolába. Igazuk van a leányoknak. Neki most közöttük a helye . . . De hisz itthon is közöttük volt, ezer leányfej mosolygott rá állandóan, kedves, egyszerű arcképek, amelyekkel tanítványai meglepték. Nem volt ezer, de Szilárd bárhová nézett kis szobájában, a falakról, az ágyról, a szekrényről, a tükörből: mindenünnen ismerős arcok köszöntötték s ezek az arcok mindig újak és mindig mások voltak.

Nem lehetett őket megenni, egy arcról száz mosoly sugárzott feléje, a szemek ragyogásában ezer apró, vékony lángocska égett, színes, különös tüzek, s minden láng az ő szívébe kapott . . . Valóságos kis tündéerkert volt ez a legényszoba, telve a város legszebb leányaival, érintetlen, friss és kíváncsi leányfejek — ezeknek egyedüli és örök gazdája Szilárd volt.

És a rendetlen szoba egyik ablakánál festőállvány volt, a vásznon egy csodaszép női arc. Szilárd festette, még nem készült el vele, de már régen dolgozott rajta . . . A Groll Elza arcképe . . .

— Megyek — mondta hangosan Szilárd és kitámolygott a szobából.

Az utcán azon töprengett, hogy tulajdonképpen mi is történhetett azóta, hogy ő nem volt az iskolában. Kiss Etel kétszer hívatta, de ő nem ment. Beleroskadt az ágyba, most kikergette a láz, most megy. Megmenti Groll Elzát, megmenti Kelemen Máriát s az intézet jó hírnevét . . . Jaj, ez a furcsa, hazug szó... Az igazgatónő állandóan ezt a jó hírnevet

zúgta a fülébe... A hirnév... Más oldalról meg azt hallotta, hogy Kiss Etelnek ez a bogara. Minden második esztendőben kicsapat valakit: — a szülők megnyugtató végett. A leányiskolában egy percig sem maradhat az a növendék, aki lop, rágalmaz, hazudik, vagy becsstelen . . . Most Groll Elzán a sor. És a szülők ebbe beletörődnek. Szilárd, mintha vitatkoznék valakivel, tagadóan rázta a fejét... A kapuban nem állt az iskolaszolga, a földszintes folyosón egy árva lélek sem volt, az emeleten sem... A leányok, úgy látszik, már hazamentek. Szilárd elővette az óráját. Tizenegy már elmúlt. Ugy érezte, hogy valami ideges nyugalom telepedett az iskolára.

VII.

— Valami történt — gondolta magában Szilárd, de nem tudta, hogy mi. A folyosón a János nevét kiáltotta, de János nem jelentkezett. Hol az ördögben lehet ez az ember?... Bement a tanácskozási terembe, az is üres volt. Kopogott az igazgatónő szobájának az ajtaján. Nem kapott választ... Még egyszer kopogott...

— Szabad — mondta valaki alig hallhatóan belülről.

Szilárd belépett. Az ablaknál Kuthy Sára ült egymagában s látszott az arcán, hogy valami baja van. Amikor meglátta Szilárdot, fölugrott és elébe sietett.

— Csakhogy itt van, kedves Szilárd úr, — mondta melegen. Meggyógyult?

Szilárd nagyon elcsodálkozott. Nem volt hozzászokva ahhoz, hogy a büszke leány ilyen hangon beszéljen vele. Itt valami történt — állapította meg magában végérvényesen.

— Köszönöm — szólt lanyhán a tanár, még nem mult el a lázam, de valamivel jobban vagyok . . .

Kuthy Sára kíváncsian nézett a sápadt arcú emberre.

— Nos, mit szól az esethez?

— Mihez? Mi történt?

— Hát nem kapta meg az igazgatónő levelét?

— Nem, én semmit sem kaptam meg.

— Ugy látszik, elkerülték egymást. Az imént vitte el János az ön lakására . . . Hallatlan . . . Hallatlan . . .

— De hát mondja már meg, mi a baj? . . . Hisz tudja, én egy hétig ki sem mozdultam a szobámból . . .

— Tudom, éppen ez volt a baj . . .

— Hogyhogy? Nem értem . . .

Szilárd leült a tanítónő mellé. Most már igazán kíváncsi volt az igazgatónő levelére. Mi az ördögöt írhatott neki?

Sára folytatta:

— A Groll Elza miatt . . . Már három napja, hogy az iskola táján sem látta senki . . .

Szilárd megijedt. Azt hitte, hogy az üldözött teremtés öngyilkos lett.

— Szent Isten! — kiáltotta s ijedten ugrott fel a székről. Mi történt? Hát beszéljen már . . .

— Amiatt az ostoba gyűrű miatt . . .

— Meghalt? — szakította félbe Szilárd izgatottan . . .

Sára kimeresztette a két okos szemét.

— Ugyan . . . Nem beszéltem én halálról... Egész egyszerűen kimaradt az iskolából, hogy elejét vegye a botránynak . . .

— Kimaradt... kimaradt... — dadogta Szilárd... egyszerűen kimaradt... Nem kell kizárni, mert magától kimaradt. Ez a legjobb megoldás. Hát ennek az igazgatónő is örülhet. Nem kell jelentést tennie a miniszternek. Az ügy befejeződött . . .

— Ez igaz . . . De képzelje, barátom — folytatta Sára s egészen közel hajolt a lázas emberhez, képzelje, ma délelőtt megjelent az iskolában egy nagy bajuszú, mérges ember. A Groll Elza édesatyja : Groll Albert nyugalmazott ezredes.

Most Szilárd meregette a szemét.

— És mit akart?

— Önt kereste . . . A János így mondta. Önt kereste . . .

— De hát megmondták csak neki, hogy beteg vagyok . . .

— A János megmondta. Erre Groll Albert azt válaszolta, hogy az nem baj, a kardjával erősen csörömpölt, és feljött ide az első emeletre. A János nyomában. Mi itt ültünk az irodában. A folyosóról behallatszott a dühös ember beszéde: — Hallja, mondja meg az igazgatónő őnagyságának, hogy Groll Albert, nyugalmazott ezredes keresi. A Groll Elza atyja. Okvetlen beszélni akarok ő nagyságával. Érti? . . . Igenis ezredes úr, — mondta ijedten János és bejött az irodába.

Sára elhallgatott.

— Nos és mi történt azután?

— Kiss Etel fölállt, halálsápadt lett, Gál Berta nem volt itt, csak én és Németh Margit.

— Tessék — mondta az igazgatónő Jánosnak, de ugyanakkor már kopogott az ezredes . . .

Kuthy Sára most újra elhallgatott. Egészen ki volt pirulva, a szeme égett s az ajka idegesen rezgett.

Szilárd nem biztatta tovább a tanítónőt. Kínos nyugtalansággal bámult rá s várta, hogy tovább mondja a történeteket.

— Az ezredes belépett — folytatta Kuthy Sára, egyenesen Kiss Etel felé tartott, három lépést tett előre, aztán megállt.

— Nem is köszönt? — kérdezte Szilárd.

— De köszönt, sőt meg is hajtotta magát... A leányom ügyében jövök — mondta olyan hangon, mintha egy csapatot vezényelne... Rettenetes volt...

— Valóban ez rettenetes — ismételte meg ezt a kijelentést Szilárd.

— Aztán... No, de ezt már igazán el sem lehet mondani. Egy úri ember és ilyen nyers modor... A többit megírta az igazgatónő a levélben... A János elvitte... Talán már vissza is jött... Etel hazaküldte a leányokat. A negyedikben lett volna órája, azokat is elküldte...

— Jó, jó... de mondja tovább... Hát mit csinált az ezredes úr?

— Megsértett bennünket, védtelen nőket, bárdolatlan volt, mint egy kocsis... Mérgeesen becsapta az ajtót, a János elbujt előle, mert félt, hogy leüti... Legalább ön lett volna itt... Egy férfi...

— Én? — dadogta Szilárd, hiszen mindjárt mondtam, hogy hagyják békében Elzát, hogy ártatlan... Blanka is kimaradt?

— Az is...

Sára csalódottan mérte végig a tanár urat.

— Vérig sértett bennünket és gyalázta az intézetet — mondta újra Sára. Margit elájult, az igazgatónő egy árva szót sem tudott szólni... Én már megszoktam az ilyen viharokat... És nem volt itt senki, aki megvédett volna bennünket.

— Senki... — mondta Szilárd halk hangon. Kár volt... a gyűrű miatt... Mindjárt kifogásoltam ezt a szigorú eljárást... Mi lesz most?

Sára indulatosan válaszolt.

— Ön kérdi ezt én tőlem?

— De hisz én jelen sem voltam. Én nem is ismerem... Majd kieszelünk valamit...

— Ugyan kérem — legyintett Kuthy Sára megvetően, önnek meg kell verekednie az ezredessel!

— Nekem?

— Természetesen. Meg kell védenie bennünket s az intézetet. Ez önnek kötelessége!

A tanítónő élesen a szemébe nézett a tétovázó Szilárdnak.

— Ez kötelessége! — mondta parancsoló hangon.

— Igaz! — hagyta helyben Szilárd, ez kötelességem.

— Annál is inkább, mert önt kereste első sorban az ezredes.

Szilárd nem szólt, vette a kalapját, kezét fogott a tanítónővel és kiment a szobából. Alig állt a lábán, az agya égett, soha életében még nem érezte magát ilyen rettenetesen rosszul. A lépcsőkön bukácsolt lefelé, ott találkozott Jánossal, elvette tőle az igazgatónő levelét és elolvasta. Abban ugyanaz állt, amit Kuthy Sára elmondott néki. Az igazgatónő

megköveteli tőle, hogy szerezzen elégtételt neki, a többieknek és védje meg az intézet makulátlan hírnevét... A hírnév... A gyűrű... A goromba ezredes... A párbaj... Halál... Ez kóválygott Szilárd zavaros agyában.

— Meg fogok halni — gondolta Szilárd elszántan. Ezt követelik tőlem kartársaim s az intézet becsülete... De vajjon a leányok is ezt kívánják-e tőlem? Hazamegyek és megkérdezem tőlük...

Otthon bezárkózott. Meghagyta Birónénak, hogy senkit se ereszsen be hozzá. Igaz, hogy nagyritkán szokták csak keresni, de az ilyen veszett, bomlott napokban minden kellemetlenségre számítani kell.

Nem tudott nyugodtan gondolkodni. Higgadt, tapasztalt tanácsadóra lett volna szüksége, de a városban nem ismert senkit. Csak a szálló portását ismerte, meg az iskola ének-tanárát, egy sánta, kis embert, aki állandóan be volt rugva. Elhatározta, hogy felkeresi őt, ha részeg is, azért csak mond majd valami okosat.

De nem mozdult. Ott ült az állvány előtt

és a Groll Elza arcképét bámulta... A szempilláin még javítanom kell — gondolta Szilárd és a haja, az aranyszínű haja gazdagabb és lágyabb, mint ezen a képen. Elővette az ecsetet s ebben a nehéz, válságos pillanatban újra belemerült a szürke fotográfia tanulmányozásába, nézte, bámulta Elza arcképét s nem jutott eszébe, hogy ennek a gyönyörű leánynak az apjával holnap, vagy holnapután nehéz harcot kell vívnia...

— Valóban még tökéletlen ez a festmény — töprengett tovább Szilárd. Hiányzik belőle Elza közvetlensége, nyíltsága. A szemöldöke nagyon komor, a szája, mintha duzzogást fejezne ki, mosoly helyett... És a nyaka... Szilárdnak eszébe jutott, hogy még soha életében nem látta Groll Elza nyakát... Bizonyára vakítóan fehér, mint a frissen hullott hó... Ujra erősen a fotográfia szemléletébe merült, abból akarta kiérezni azt, ami Elza arcképéből hiányzott... A meztelen, csodaszép nyakát, a hamvas vállakat és...

— Ez mégsem illik... mondta magában a beteg ember... Mélyen lehorgasztotta a fejét,

mintha tetten érték volna és most elröstelné magát... Mégsem illik, hogy a keblét is idefessesem...

Az ecset gyorsan és ügyesen mozgott a kezében. Fölállt és bizonyos távlatból nézte a munkát. Jó... Igen, a szemöldöke most már jobb. Akár az életben... Az ajka is beszéde-sebb... S a szemében az élet ezer csintalansága ragyog... Ah, nem lehet rossz ember ennek a leánynak az édesapja...

Ebbe végleg belenyugodott. Letette az ecsetet, átöltözködött. Aztán leült, levelet írt Kiss Etelnek. Megírta neki, hogy a dolog rendben van, már elindult s keresi a párbajsegédeket... Behívta a háziasszonyát, megmondta neki, hogy most elmegy, majd csak este felé jön haza.

— Ezt a levelet pedig vigye el Kiss Etel ő nagyságának. De rögtön. Mert sürgős.

Szilárd minden keserűség nélkül távozott el a lakásáról.

VIII.

Városszerte szidták Kiss Etelt s mindenki igazat adott az ezredesnek. Szilárd erről mit sem tudott, mert ő nem beszélt senkivel. Nem tudta, hogy az igazgatónő népszerűtlen személy, hogy nem ez az első botránya, hogy ismételten tüntettek ellene, mert ha tudta volna, talán másképp gondolkodott volna erről az esetről. Ment előre, Téryt, a sánta énektanárt akarta fölkeresni, hogy meghallgassa az ő véleményét. Hol lehet most Téry? ... A gimnáziumban, vagy a sörcsarnokban? Szilárd elhatározta, hogy meglesi a sörcsarnok előtt. Ő csak nem mehet be oda? Mit beszélnének róla másnap, ha ilyen züllött helyen látnák őt, a leányiskolai tanárt?

Föl-alá sétált a sörcsarnok előtt. De Téry nem jött. Egy óra már rég elmúlt, biztosan hazament. Szilárd nem tudta, hol lakik a kis

sánta, elment az iskolába, hogy megkérdezze Jánostól. Fölírta magának a pontos lakáscímét s otthonában csakugyan ráakadt az énektanárra.

— Szervusz — mondta Téry és mulyán bámult a szokatlan vendégre.

Szilárd elképedt, amikor az énektanár szobájába belépett. A sarokban egy százados zongora gubbasztott. Kották heverték szanaszét a földön, székeken és az asztalon. Csupa piszok mindenfelé s ebben a gazdag, buja piszokban a vékony Téry olyan volt, mint egy szomorú, magányos kóró. Reszkető kezével intett a kollégának s újra azt mondta neki, hogy szervusz.

— Szervusz — ismételte Szilárd s ráült a kottákra.

— Valami baj van? — kérdezte Téry búsan. Mert ez az ember, ámbár állandóan ivott, mégis mindig szomorú volt. Mennél többet ivott, annál mélyebb volt a szomorúsága.

— Ahogy vesszük — mondta Szilárd. Nem hallottál az esetről?

— Miféle esetről?

— Az ezredes berontott az iskolába.

Téry még levertebben nézett Szilárdra s szinte kétségbeesetten jelentette ki:

— Nem, barátom, erről nem tudok semmit. Szilárd előadta a történeteket.

— Kiss Etel azt akarja, hogy verekedjem meg az ezredessel.

— És... te... megverekszel? — dadogott Téry.

— Meg.

— Jól teszed! — mondta az énektanár határozottan. Ezt csakugyan jól teszed.

Szilárd látta, hogy helyesen fogta fel kötelességét. Téry is azt hangoztatja, hogy okvetlen meg kell verekednie.

— Neked már volt párbajod? — kérdezte Szilárd.

— Soha — mondta az énektanár. Nékem sohasem volt.

— Arra akarlak kérni, hogy légy a segédem. Tudod, mindjárt rád gondoltam.

A sánta ember rendkívül komoly arcot vágott.

— Én... segéd?... De hiszen én nem értek az ilyen ügyekhez...

Szilárd kétségbeesett.

— Nem érted?

— Nem... De azért elfogadom. Majd rend-behozzuk a dolgot. Ki a másik segéd?

— Még nincs. Éppen azért jöttem, hogy megbeszéljük, kit kérjek fel.

Téry lehorgasztotta a fejét és elgondolkozott. Ugyan, kit lehetne fölkérni?

— Kit lehetne fölkérni? — mondta halkans tétován nézte a kollégát, akit a mások gonoszsága ilyen kínos helyzetbe sodort... Menjünk a sörcsarnokba — folytatta aztán, ott majd csak kieszelünk valamit.

— Nem, oda nem megyek — tiltakozott Szilárd. Nem mehetek. Én nem iszom soha.

— Elég rosszul teszed — biztoggatta a kisánta. Hidd el nékem, ami jó és vidám dolog van ebben az életben, azt csak az ital gőzén át lehet észrevenni és kiérezni. Minden egyéb ostobaság. Van-e ragyogóbb a világon annál, amikor az embernek kigyúlad a lelke és az agyában kék, lila és rózsaszínű sugarak csókolóznak. Mondd, te szerencsétlen, van-e ennél csodásabb érzés.

Szilárd ijedten nézett az énektanár zavaros szemébe.

— De, kérlek, hisz most nem erről van szó, Intézzük el ezt a dolgot, mert sürgős.

— Igaz, most a párbajról van szó. Hát tudod mit? Menjünk! Az úton majd eszembe jut valami. Én itthon nem tudok gondolkodni.

Elindultak. Téry gyorsan bicegett a roszakatag ember mellett, aki ebben a pillanatban már közel volt a kétségbeeséshez.

Alig szóltak egymáshoz. A sánta közben csak azt hangoztatta, hogy mégis csak az volna a legokosabb, ha bemennének a sörcsarnokba.

— Tönkre akarsz tenni? — mondta Szilárd könyörögve.

— Megvan... — szólt Téry. Elmegyünk a szerkesztőhöz. Az elvállalja.

Szilárd megörült. Igen, a szerkesztő jó embere. Amikor kinevezték, dicsérően írt róla a lapjában. De hátha neheztel rá, mert elfeledte néki megköszönni a szívességét?

— Miféle ember a szerkesztő? — kérdezte Szilárd.

— Oh, az kitünő cimbora. Mindíg együtt iszom vele.

Varga Péter, a Megyei Csarnok szerkesztője, rossz indulatú és keserű szívű ember volt. Valamikor nagy vagyon ura, de mindene elpredálódott, kifosztottan és embergyülölően kezdte meg új pályáját az ujságírást. Titokban mindig örült a mások romlásának, de jeges szíve sohasem árulta el indulatait.

Ehhez az emberhez vitte el Szilárd Kálmánt az énektanár.

A szerkesztő udvariasan fogadta Szilárdot. Hallott az iskolai botrányról és kész örömmel vállalkozott a segédkezésre. Rögtön kocsit hozattak. Varga Péter és Téry Károly elrobogtak, hogy Szilárd nevében elégtételt kérjenek Groll Alberttől.

Szilárd búsan ballagott hazafelé. Hirtelen az jutott az eszébe, hogy legjobb volna, ha innen elutaznék. Pukkadjon meg az egész iskola igazgatónőstül egyetemben, ő vonatra ül, visszamegy a pesti hónapos szobába. Mi szüksége van néki erre a botrányra, s vajjon föltétlenül alá kell-e magát vetnie Kiss Etel és

Kuthy Sára hóbortjainak? Ezt mindenesetre meg kellene kérdezni a minisztertől, aki nem azért küldte őt ide, hogy az ezredessel verekedjék, hanem, hogy a leányokat tanítsa... És vajjon ezt kívánják-e tőle a leányok, akik őt szerették, csüngtek rajta, minden szavára hallgattak, elkisérték és a fényképeikkel meglepték... És mit szólnak mindezekhez a szülők, akik rábízták gyermekeik nevelését, nem fogják-e örökre elítélni, ha ő kardot vesz a kezébe?... Kardot vagy esetleg pisztolyt... Szilárdnak még sohasem voltak a kezében ezek a gyilkos szerszámok... Gyorsan ment az utcákon s hirtelen azt vette észre, hogy az állomáson van...

— Csak legalább egyetlen leánykával találkoznom — mondta magában Szilárd, egyetlen mosolyt, egy ragyogó arcot, egy szomorú tekintetet látnék, mielőtt elutaznám. Legalább az Emmi, vagy a Klára, vagy a Margit, vagy a Giza, vagy Istenem, legalább az Olgácska bús szemét s gyorsan alágördülő könyeit látnom, mielőtt búcsút vennék ettől a kedves, feledhetetlen várostól...

De sehol senki... Az állomáson alig lődör-
gött valaki. Szilárd odament a portáshoz és
köszönt neki.

— Kérem, hány órakor megy Pest felé a sze-
mélyvonat?

— Négy óra öt perckor — mondta a portás.

— Négy óra öt perckor? Köszönöm, akkor
még van időm elbúcsúzkodni.

Visszafelé fordult. Gondolt egyet és haza-
ment.

— Jaj, de sápadt a doktor úr! — mondta
aggódva a háziasszonya, amikor meglátta.
Kár volt fölkelni.

— Elvitte a levelet?

— El. De a nagyságát nem találtam otthon.

— Kérem, majd két úr jön ide. Azokat
ereszsze be. Most pedig lefekszem, mert nagyon
rosszul érzem magamat.

Aludni próbált, de nem birt. Most erőt vett
rajta mind az a sok izgalom, ami eddig tit-
kon, lappangva fészkelte benne. Fájt a szeme,
ha merőn bámult a menyezetre s erős szúrást
érezett a halántékában, ha szempillái lecsukód-
tak. Tulajdonképen maga sem tudta, hogy

mi a baja. A régi láz emészti-e, vagy a párba j eshetőségei. Nem tudta nyugodtan elképzelni, mit végeznek a segédei, bár, ezt bevallotta önmaga előtt, minden gondolata erre az eseményre terelődött. Homályosan, lázasan kialakult előtte a jövő; a leányok sírni fognak, az énektanár szomorúan tanítja be a kórust a halottas énekre s koporsójánál, mint tisztes ellenfél, megjelenik Groll Albert is. Ragyogó ezredesi egyenruha lesz rajta... A karján gyászszalag...

— Biróné, Biróné! — kiáltotta ijedten, mintha félne valakitől.

Az asszony berohant s jeges borogatást tett a tanár fejére.

— Itt voltak már az urak?

— Eddig senki sem volt itt.

— Levél sem jött?

— Az sem...

— Tudja, Biróné, de ezt el ne mondja senkinek, ide egy szőke hajú leány fog eljönni. Hallotta, hogy beteg vagyok, az okvetlen meglátogat engem. Csak ereszsze be. Nehogy elküldje...

— A viláért sem...

— Jaj, elkésem — folytatta Szilárd. Csoomagolnom kell. Mindjárt indul a vonat. A pesti vonat. Elutazom.

Az asszony kiment. Magára hagyta Szilárdot és orvosért futott.

Szilárd kibujt az ágyból és öltözködni kezdett. Az ablakhoz ült, forró fejét az ablaktáblához szorította. Aztán fölállt, sétálgatott, valamivel jobban volt... Valami regényhős jutott az eszébe, s most utálat fogta el. Utálta önmagát, hogy ilyen gyáva.

— Nem utazom el — mondta hangosan.

A tükör elé állt. Az izmait feszegette, azokat nézte a tükörben. A karjával ügyesen hadonázott, mintha kard lett volna a kezében.

— Eh, számárság az egész...

Valaki kopogott.

— Áh, itt vannak — gondolta Szilárd. Az ajtóhoz sietett és kinyitotta.

Alacsony, ókulás ember állt előtte. Biróné mögötte:

— Az orvos... — mondta magyarázóan.

— Doktor Veisz — mutatkozott be az orvos.

Biróné is bejött, hogy hallja, mit mond a doktor. Legalább tudja, mihez tartsa magát.

Az orvos leült. Szilárd intett az asszonynak, mire Biróné kiment a szobából.

— Talán a párбай miatt? — tudakozódott Szilárd. Nemde, Téry tanár úr küldötte?

Az orvos nem szólt, hanem a tanár pulzusát vizsgálta. Aztán kezébe vette az ókuláját és azt törülgette.

Csak ekkor felelt Szilárd kérdésére.

— A párбай? Önnek párбайja lesz? Nem halottam róla.

— Igen. Groll ezredessel...

— Mikor?

— Nem tudom, most várom a segédeimet.

— Ugy? — mondta az orvos. Na, a láza addigra majd elmulik, nem nagy fokú. Csekély izgalom az egész... De jól tenné, ha lefeküdnék s kiizzadná a lázát.

Az orvos fölállt. Kezet fogott a beteggel és elment. Szilárd hallotta, hogy künn még váltott néhány szót a háziasszonyával.

Még egy darabig a szobában mászkált, az-

tán újra lefeküdt. Félórát sem aludhatott, amikor egy hordár kereste. Levelet hozott.

— Mi az ördög? — dörmögött Biróné, úgy látszik, itt valami nagy baj van.

Szilárd átvette a levelet. Az énektanár írta. Az állt benne, hogy este tárgyalnak Groll Albert segédeivel, Dick kapitánynyal és Farkas őrnaggyal a kaszinóban. A tárgyalás előtt még okvetlen találkozniok kell. Ezért hatkor legyen a szerkesztő lakásán.

Szilárdot teljesen fölvillanyozta ez a hír. Kiugrott az ágyból, magára kapta a ruháit s anélkül, hogy az asszonyhoz szólt volna, elsietett hazulról.

IX.

Tíz órakor este még ébren volt és a képeket nézegette. Azon töprengett, hogy kinek írjon levelet. Szeretett volna mindannyitól búcsút venni : a kicsiktől, a durcásoktól és a lomposoktól egyaránt.

— Ezer levelet kell még ma írnom — gondolta Szilárd, mert egyiket sem sérthetem meg. De talán nem is tudják, hogy holnap reggel kilenc órakor a kaszárnya vívótermében megverekszem Elza atyjával.

Kinyitotta az ajtót, friss vizet kért Birónétól, aztán így szólt hozzá :

— Maga lefekhetik, nekem még nagyon sok dolgom van.

Az asszony félénken nézett a lázas emberre. Már egész nap sejtette, hogy valami különös, vagy furcsa dolog történt vele, de nem mert kérdezősködni. Most már nem tudta tovább türtőztetni a kíváncsiságát.

— Elutazik, doktor úr?

— Dehogy... Csak arra akarom kérni, hogy hét órakor keltsen fel.

Az asszony nem mozdult. Ez a válasz nem elégítette ki.

— Bocsásson meg, tanár úr, de azt hiszem...

— Nincs semmi bajom — mondta gyorsan Szilárd. Intett az asszonynak, hogy hagyja magára.

Szilárd kinyitotta a könyvesszekrényét s úgy találomra egy ócska, sárga táblás könyvet vett a kezébe. Régi munka volt, még Pestről hozta magával, kinyitotta és lapozgatni kezdett benne. Nem értette, mit olvas. A fekete betűk hirtelen táncolni kezdtek, aztán mintha kicsiny leányfejek mosolyogtak volna rá a sárga könyvből. Eleinte csak néhány arcocskát látott, majd megsokasodtak, minden betű megéledt, s minden sorból húsz leányfej kacagott rá. Szilárd számlálgatni kezdte a leányfejeket. Száz... Háromszáz... Ötszáz... Ezer... valamennyien itt voltak. Nem kell levelet írni nékik, idejöttek éjszaka, elszöktek

hazulról, otthagyták selyem nyoszolyáikat és kemény ágyacskáikat.

— Most legalább elbúcsúzhatom mindannyitól. Isten veled, te kis vörös hajú, aki az első napon a szemembe kacagtál... Gondolj rám sokszor, te hangya szorgalmú, akinek az éles eszében napról-napra gyönyörködtem... Isten veled, te duzzogó ajkú, akinek a szeme villanásától mindig elkábultam... Isten veled, te Kelemen Mária, aki bevádoltad Groll Elzát... Isten veled, Groll Elza... Nem, nem! Te itt maradsz...

Fölugrott s az állványról félrelibbentette az odatapadó leplet. A lámpa fénye tisztán ráragyogott Elza arcára. Friss volt, mosolygó, pajkos, akár az iskolában... Nem, nem... Az iskolában sohasem volt ilyen, ott sohasem látta a hófehér nyakát...

Kezébe vette az ecsetet s odaült a kép elé. Sokáig nézte az aranszőke haját, finom vállát és meg-megrezdülő szempilláit... A lámpa fénye tétován imbolygott, de Szilárd úgy látta, hogy az Elza szempillái rezegnek.

Az ecset idegesen mozgott a kezében. Ujra

eszébe jutott régi terve, meg fogja festeni Elza hamvas keblét.

Néhány ecsetvonás után abbahagyta a munkát. Kissé járkált a szobában, megint az asztalhoz ült és a könyvet bámulta. Most már nem látta a leányfejeket. Kiss Etel rideg arca tolakodott elébe, látta a sánta Téryt és az ezredest. Nagyon szép embernek képzelte el — az életben még nem találkozott vele; a termete sudár, őszülő bajusza van, rideg homloka és keskeny, finom szája, mint a leányának... Az igazgatónő erőszakoskodott, egészen odasímult Szilárdhoz, most bátor volt, ellökte maga mellől Groll Albertet.

— Mégis csak derék ember maga, Szilárd, — hízelgett Kiss Etel. Megvéd bennünket és megvédi az intézet jó hírnevét. Köszönöm, barátom. Majd jelentést teszek a miniszternek.

— Oh kérem, — mondta Szilárd, ez kötelességem.

Fölállt s az ágyához ment. Kissé megszárdult, nem mert lefeküdni, mert az ágy nem volt üres. A párnát sem látta, a vánkosokat sem, sok apró, finom blúz símult egymás mellé

és kedves, nevető szoknyácskák... Nini, ez a sárga blúz az Emmié... Ez a kék szoknya meg a Kláráé... Hogy kerülhettek ezek ide? Számlálgatni kezdte sorjában... Tíz... Húsz... Száz... Ez is volt vagy ezer darab... Legalább az ágy szélére szeretett volna leülni, de félt, hogy összegyűri Groll Elza szoknyáját...

Véletlenül, nem is gondolt rá, eloltotta a lámpát. Még egy darabig ott állt a sötétben, aztán úgy, ahogy volt, lefeküdt a diványra. Ott nem voltak blúzok, sem szoknyák...

X.

— Kardpárbaj végkimerülésig — mondogatta Téry a sörcsarnokban s annak, aki hozzáfordult, részletesen elbeszélte az egész dolgot. Nem mert eldicsekedni vele, de nagyon büszke volt rá, hogy az őrnagygyal tárgyalt, s hogy Dick kapitány milyen barátságosan szorongatta a kezét. Este már nagyon sokan tudtak a Groll-Szilárd ügyről, a szerkesztő sem farkodott a szavakkal, az emberek furcsán csóválták a fejüket, nem értették, miképen lehetett párbajjá felfujni az iskolai incidenst. Csak a leányok nem tudtak semmiről. Azok épp olyan nyugodtan feküdtek le s aludtak el, mint egy másik közönséges napon. A tanítónők pedig nagy érdeklődéssel és alig titkolható izgalommal várták a másnapot.

Szilárd korán fölkel. A láza csillapodott, egészen nyugodt volt. Kocsit vett és Téryhez

hajatott. Idején ott volt a kaszárnnyában, de utolsónak vitték el onnan. A jobb karján erősen megsebesült, az ezredorvos és Veisz doktor hamarosan befércelték a vágást, aztán hazavitték a lakására. Biróné elájult, amikor a párbajról értesült, a délelőtt folyamán a lovagias ezredes a névjegyét küldte be a beteghez, de maga nem látogatta meg. Szilárd közönyösen, megbékélten feküdt az ágyban, fájdalmat nem érzett. Dél felé el is aludt, egy órakor meglátogatta az orvos, új kötést tett a mély sebre, Szilárd fölsziszszent, most érezte az első kínos nyilalást és ez a fájdalom gyötörte egész délután. Nem mozdult, tűrte a fájdalmát, a maga önszántából vállalta az igazgatónő ügyét, hiszen elutazhatott volna, elég ideje volt rá. Ezzel türtőztette önmagát s Szilárd az első napon valóban férfiasan és az iskola jó hírnevéhez méltóan viselkedett.

Másnap mintha újra jelentkezett volna a láz. A doktor azt tanácsolta, hogy legjobb volna, ha bemenne a kórházba, de Szilárd ez ellen tiltakozott. Biróné ott sírdogált a beteg oldalán és hallani sem akart a kórházzól. Egy

percre kiment, amikor visszatért a szobába, Szilárd a szoba közepén állt.

— Elmegyek az iskolába — mondta határozottan.

— Hová gondol? — tiltakozott Biróné s visszakényszerítette az ágyba a beteget.

Szilárd forgolódott, közben megrándult a karja. Az arca eltorzult, s a szeme könnybe-lábadt. Biróné újra a doktorhoz futott, de a küszöbön egy sápadt nővel találkozott. Sötét ruha volt az idegen nőn.

— Kiss Etel vagyok — mondta halkán. Be lehet menni?

— Kezét csókolom — siránkozott Biróné. Épp most akart elmenni az iskolába... Nagyon rosszul van — súgta az igazgatónő fülébe.

Szilárd pedig felült az ágyban. Amikor az igazgatónőt meglátta, mosolygós arcot vágott. Kiss Etel egészen odament az ágyhoz, megszorította Szilárd balkezét s hálásan rebegte:

— Köszönöm, tanár úr...

— Oh — tiltakozott Szilárd. Ez nekem kötelességem volt.

Az igazgatónő leült. Egy darabig szótlanul nézte a beteg kipirult arcát, aztán újra megszólalt:

— A kartársak szívélyesen köszöntik...

Szilárdnak rendkívül jól esett ez a nagy udvariasság. Azelőtt nem igen kényeztették el az iskolában, s ime most, hogy védelmükben sebesült meg, idejön hozzá az igazgatónő, ez az egyébként szófukar, hideg nő, érdeklődik, mélyen néz a szemébe, a többinek az üdvözlését is tolmácsolja, vigasztalja, hogy hamarosan kiheveri a betegséget s újra eljöhét az iskolába, ahol már alig várják. Hálásan szorongatta Kiss Etel kezét, amikor elbúcsúzott tőle, már az ajkán lebegett, hogy azt mondja, jőjjön el máskor is, de az igazgatónő megelőzte:

— Holnap is lesz egy kis szabad időm...

— Nagyon hálás vagyok — mondta Szilárd.

Megint magára maradt. Most valamivel jobban érezte magát, a láza megcsillapodott, behunyta a szemét és hamarosan elaludt.

Éjjel elkerülte a szemét az álom. A seb erősen sajgott, Groll ezredes úgy forgatta a kardot, hogy nyugodtan megölhette volna Szi-

lárdot. Hálával gondolt ellenfelére, aki megelégedett egyetlen vágással. Igaz, hogy erős vágás volt. Még talán vénségében is fog rá emlékezni... Majd az unokáinak elmeséli a párbaj történetét.

Nem mert mozdulni, mert a karnak pihe-
nésre volt szüksége. A nyilalás már az agyá-
ban fészkelte, onnan a szemébe tolakodott, a
mellére és a lábaiba. Rokkant, inaszakadt volt
az egész teste, szinte megbénult a kényszerű
lomhaságban. De ha mozdult, tízszeres fájdal-
mat érzett.

A multra gondolt, hogy a jelent elfeledje.
De csak Kiss Etel jutott eszébe. Láta, amint
alázatosan besompolyog a szobába, érezte, hogy
hosszasan szorongatja a kezét... Mit akar
tőle ez a nő? Miért jött el hozzá? Hisz ő az
oka a betegségének és annak, hogy esetleg meg-
bénul a jobb karja. Legjobb volna, ha legkö-
zelebb durván bánnék vele, legalább nem tenné
be többet ide a lábát... El is tökélté magá-
ban, hogy ridegen fogadja, unalmas lesz, kér-
déseire nem válaszol s hogy ásítani fog... Ta-
lán észreveszi, hogy mindez neki szól.

Délelőtt kitünően érezte magát. Megint föl akart kelni, de Biróné lebeszélte. Nagy vágyat érzett magában arra, hogy Groll Elza arcképe elé üljön, azt bámulja s az esetleges hibákat javítgassa. Az arcképeket odakérte az ágyába, azokat nézegette és sorjában megállapította mindegyikről, hogy mit csinált, amikor az ő sebesülése hírét meghallotta.

— Ez a mosolygós arcú bizonyosan sírva fakadt — gondolta Szilárd.

— Ez a haragos szemű összeszidta az ezredest.

— Ez a szelid tekintetű letérdelt és imádkozott.

— Ez a sápadt leány meg elájult.

— És valamennyien — töprengett tovább Szilárd, kivétel nélkül mind, az iskolások és az iskolából kikerültek, a tanfolyambeliek és rokonaik, szülők és egyetlen gyermekeik, kicsiny varróleányok és kokett divatárusnők — együtt éreztek és szenvedtek velem ebben a csapásban. Mind megértettek engem, sajnáltak és imádkoztak értem s valamennyien elátkozták a gonosz igazgatónőt, aki így akart tőlem

megszabadulni. A nyomorult. A hárpia...
Balul ütött ki a számítása.

— Köszöntelek benneteket, a világ legragyogóbb tündéréit...

— Csókollak téged, te kis szent, aki a misében is rámgondoltál...

— Leborulok eléd, te asszonyos arcú, mert a te szíved még egészen gyermeki...

— Átölellek, te szelidszemű, mert a te gondolkozásod már asszonyos...

— Meglátogatlak benneteket sorjában. Téged a palotában, a másikat a szalmaviskóban, egyiket a selyemágyban érem, a másikat durva szalmazsákon . . . Mindegy. Egytől-egyig az enyémekek vagytok, veletek érzek, ti adtok erőt nekem, kedvet, hangulatot és édes szomorúságot... Csak sírjatok. Annál nagyobb lesz az örvendezés, ha eljövök újra, bátran, egészségesen és sorba megcsókollak benneteket. A könnyes szemeteket, a hamvas arcotokat, az illatos hajatokat és a kedves kis kacsótokat . . . Ugy-e, vártok már rám? Megyek... megyek . . .

És Szilárd várta aznap, várta másnap a leá-

nyokat, de senki sem látogatta meg. Lassan-lassan kijózanodott, a sárga könyvből is eltűntek a leányfejek, az ágyról a kacér szoknyácskák, magára maradt fakó szobájában, mint egy száraz kóró... Senki sem gondolt már rá? Még Téry sem? Még Groll Elza sem? A jólelkűek is elfeledték? A szálló portása is haragszik rá? János sem keresi fel?... Szilárdot végtelen szomorúság fogta el... Utálta a doktort, aki állandóan zaklatta s áhítozott valakit, szomjuhozott valaki után. De nem jött senki. Csak Kiss Etel. Mindennap pontosan, elmaradhatatlanul, udvariasan. Egy óráig maradt a tanárnál, egy perccel sem tovább, aztán elment... Mit akar tőlem? — kérdezte gyakran önmagától Szilárd... Mit akar tőlem? De erre a kérdésre nem kapott választ.

XI.

— Meglátogatjuk — mondták a leányok az elsőben, a másodikban, a harmadikban és a negyedikben. Egyszerre megyünk hozzá mind, hadd örüljön, hadd lepődjék meg. Így súgtak, forrtak egymás között, amíg a terv az igazgatóné fülébe nem jutott.

Halálos aggodalom fogta el Kiss Etelt. Dúlt-fúlt mérgében, ettől rettegett, ezt akarta megakadályozni s most, mint valami biztos veszély, amelynek alig lehetett az útját vágni, egyszerre elébe tolakodott a leányok elhatározása. El akarnak menni hozzá, egy beteg, magányos férfi lakásába... Ah, ez nem illik, ez borzalmas... Ezt meg kell akadályozni.

— Nem — mondta az igazgatóné, nem lehet — ismételte meg szelid, szinte kérő hangon.

— Miért? — kérdezte a legbátrabb kihívóan.

Kiss Etel hosszú beszédet mondott. Ha nem

volt igaza, akkor mindig prédikált. Kimérten, ravaszul tudott szónokolni. Most is — a tanító-nők csodálkoztak ezen a nagy és különös védekezésen — apróra elmagyarázta, miért nem szabad fiatal leányoknak Szilárd tanár úr lakására elmenni. Mélyen és rábeszélően érvelt, de a leányokat még sem győzte meg teljesen.

— Majd, ha meggyógyul, úgy is viszontlátjuk — fejezte be az igazgatónő.

— Ah, az álnok — gondolta magában Kuthy Sára, hiszen mindennap ellátogat hozzá, Mintha nem tudnám...

— Meggyógyul... — mondták a kis leányok, addig nem várunk...

— Én látni akarom — jelentette ki egy vékony teremtés, nekem a szüleim is megengedték...

— Nekem is, nekem is — zúgták a többiek...

Kiss Etel leintette valamennyit. Hallani sem akart tovább erről a dolgról... Mert neki nagyon is kínos lett volna, ha véletlenül valamelyik növendékével találkozik Szilárd szobájában.

És ezután is féltő gonddal ellenőrizte a leányokat, hogy valakinek eszébe ne jusson a tilalom megszegése. De ő pontos maradt továbbra is. A tanítónők előtt sohasem ejtette ki Szilárd nevét, s ha valaki céltudatosan szóba hozta a párbajt, a hosszúra nyúló betegséget, Kiss Etel nem válaszolt. Nem törődött a kandi szemek vádjával, a pletykával, haladt a maga útján és ápolta Szilárd Kálmánt.

Mert ápolta is. Azt mondta Szilárdnak, hogy ez kötelessége. Miatta kapta a sebet, ő érte szállt síkra, neki ezt meg kell hálálnia. Szilárd elgondolkodott. Magába mélyedt, valami különös sejtés kapta meg, mi lehet ez? Itt van mellette egy vénülő leány, mély szemű s finom kezű. Mintha anyja volna, aggódó szeretettel hajol föléje, haja némelykor az arcát is súrolja. Selymes, illatos haja volt. Szilárd még sohasem érzett ilyen illatot, a világban soha — s ilyen forró tapadó kéz még sohasem feledkezett az ő kezében... Ösztönszerűen vizsgálgatni kezdte az igazgatónőt. Láta, hogy kicsiny a lába, karcsú a termete, kissé fonnyadó az arca, de a vonalak finom-

sága tompítja ezt a fonnyadást. Okos szemében, s a beteg ember lassan-lassan úgy érezte, hogy az igazgatónő szeméből mintha kisugárzott volna már a ridegség és ravaszság. Valami házias derű és bensőség ült a fehér ágy mellé, és ez a mély és különös intimitás a látogatóval együtt kiosont a legénylakásból.

Szilárd alig várta, hogy az igazgatónő meglátogassa. Ha késett, türelmetlen volt, ha korábban jött, örült. Abba már beletörődött, hogy a hűtlen leányok elkerülik. Az arcképeket betette a sifonérba, az állványt pedig a sarokba állította.

Egy napon nagyon nyugtalannak látszott az igazgatónő. A szemében nagy szomorúság ült, s az arca szokatlanul sápadt volt. Szilárd már fönnjárt, számítgatta a napokat, amikor elmehet az iskolába.

— Egy hét múlva — mondta Szilárd lelkesen, a doktor ugyan tíz napot mondott, de ezt a három napot lealkuszom.

Kiss Etel búsan nézett a tanárra.

— Csak vigyázzon, hogy meg ne erőltesse magát. Hallgasson az orvosra.

— Egészséges vagyok... Hisz ön tudja, semmi bajom...

Az igazgatónő nem szólt. Lehorgasztotta a fejét s nagyot sóhajtott.

— Valami baja van? — kérdezte ijedten Szilárd.

— Oh, semmi... Sok minden jutott az eszembe... Tudja, én is olyan magányos lélek vagyok... Nincs senkim...

— Senkije? — kérdezte Szilárd... és megijedt. Azt hitte, hogy valami csapás érte az igazgatónőt... — Talán rossz hírt kapott?

— Dehogy... Szüleim már régen elhaltak.

Szilárd nem tudta, hogy erre mit feleljen. Ha régen elhaltak, akkor már elkésett a részvétellel. Hallgatott.

— Bizony én is úgy vagyok — mondta aztán halkán, épen hogy mondjon valamit.

— Nem élnek a szülei?

— Az édes anyám — mondta Szilárd, félévvel azelőtt halt meg, hogy kineveztek. Szegény, nem érte meg ezt a boldogságot. Az apámat meg nem is ismertem. Öt éves voltam. A rokonaim neveltettek.

Kiss Etel most erősen a szemébe nézett Szilárdnak. Tisztán, követelőően függesztette rá a szemét, úgy mondta:

— Nékem is ez a sorsom. Senkim sincs. Az volt a szerencsém, hogy az apám, amíg élt, jó barátságban volt a miniszterrel, aki távoli rokonom. S a miniszter nem is feledkezett meg rólam.

Szilárdnak rendkívül imponált ez a magas összeköttetés.

— A miniszter? — kérdezte elhalványodva.

— Igen, — folytatta az igazgatónő, nagyon jó barátok voltak. A miniszter gyakran megfordult a házukban. Akkor még csak miniszteri tanácsos volt, de nemsokára államtitkár lett. Sohasem hittem volna, hogy ilyen karriért csinál...

Szilárd mind nagyobb csodálkozással hallgatta az igazgatónő szavait. Szerette volna megkérdezni tőle, hogy mi volt az édes apja, mikor halt meg s hogy a miniszterrel szokott-e néha találkozni. De Kiss Etel magától folytatta...

— Örülök, hogy ilyen gyorsan kiheverte ezt

a súlyos betegséget. Két hét múlva Pestre kell utaznom. Sok mindenről kell referálnom a miniszternek... Ön ez idő alatt helyettesíteni fog engem... Özvegy Kenderessyné dolgát végleg el kell intézni... És az ön véglegesítését... Ma-holnap egy éve, hogy itt tanít... Vagy nem akar talán nálunk maradni?

— Oh... kérem... — dadogta Szilárd hálsán. Hirtelen arra gondolt, hogy milyen derék nő ez a Kiss Etel. Sohasem kérte, mégis előterjeszti... Bizony, ebből a százhuszonhat korona néhány fillérből nem lehet valami fényesen élni... És a miniszter jó barátja az igazgatónőnek... A házukba járt... De hátha haragszik rá, mert elfelejtett neki levelet írni... S nem akarja véglegesíteni?

— Aztán... hisz ez természetes, a Groll-ese-tet is el fogom mondani a kegyelmes úrnak. Hogy ön milyen férfias elszántsággal vette oltalmába az intézetet... A miniszter bizonyára a legnagyobb elismeréssel lesz ön iránt. Ismerem őt. Ez kétségtelenül így lesz.

— Köszönöm — mondta Szilárd és lesütötte a szemét.

Amikor az igazgatónő elment, sokáig elgondolkodott. Sok minden jutott az eszébe, furcsa, zavaros érzések zaklatták, amelyeken át még nem tudott egészen tisztán látni. Ujra elébe tolakodtak a polgári iskola tündérkéi s ezek mellett eltörpült az igazgatónő képe. Aztán elmosódott ez a kép, a kis leányok alázatosan letérdeltek s mellettük büszkén állt Kiss Etel ragyogó arccal, hajában gyönyörű virággal. A virágot Szilárd tűzte a hajába.

— Köszönöm — suttogta az igazgatónő. A leányok csendesen felálltak, valamennyien kezét csókolták a néninek... Mert már néni volt... A tanár úr felesége.

Szilárd hangosan kacagni kezdett... Sétálgatott a szobájában s ki akarta verni a fejéből ezeket a lehetetlen gondolatokat... Lehetetlen — ismételte meg magában számtalanszor, mit szólna ehhez az iskola, a város s mit szólna Groll Elza?... Ah... bolondság... Ahogy eszembe jutott, épp úgy el is fogom felejteni...

És egy hét múlva megkezdődött a feledés, mert Kiss Etel csakugyan Pestre utazott a miniszterhez.

XII.

Ragyogó tavaszi reggel volt. Szilárd elment az iskolába. Lassan ment az utcán, nézegette a friss házakat, a mosolygó utcát, köszöntötte a tavaszt és a kék orgonabokrokat. Minden kertből, minden udvarból orgonabokor hajladozott feléje. Szilárd letört egy ágacskát, úgy sietett az iskola felé.

Korán volt, csak gyéren jöttek a leányok, Szilárd bement a szobájába. Nem akart még velük találkozni, félt a viszontlátástól, különös izgalom fogta el, az utcára bámult, látta, hogy jöttek, mind itt vannak s valamennyien orgonavirágot hoznak. Friss, harmatos, nyiladozó virágocskát, azt lengetik szelesen és lármasan, összebujnak, ugrándoznak, sugdolóznak, mintha valami végtelen öröm érte volna őket . . .

Szilárd becsöngette a szolgát, megkérdezte, hogy a tanítónők itt vannak-e már, aztán átment a nagy terembe, Kuthy Sára elébe sietett s a többiek is szívesen üdvözölték. Csinos volt, a szakálla síma, a szeme élénk, az arca piros, a pihenés jót tett neki, szebb volt, mint máskor és ezt a tanítónők rögtön észrevették.

Az asztalon orgonavirág hevert, Szilárdot jól eső érzés fogta el. Biztosan valamelyik tanítónő hozta az ő tiszteletére, most, hogy hosszas betegség után újra közénk jött. Minden régi gyanú és neheztelés kiosont a lelkéből ebben a pillanatban. Milyen nemes érzésűek ezek a vénülő leányok. Szeretik őt és a kedvében járnak. Még Gál Berta is melegen függeszti rá a szemét, mintha azt mondaná:

— Isten hozott, édes fiam! Csakhogy itt vagy. Már azt hittük, hogy hűtlen lettél hozzánk.

Szilárd a virágot nézte, Kuthy Sára megbiztogatta:

— Magának adom. Hazulról hoztam.

Aztán a régi történetről kezdtek beszélgetni.

Szilárd hirtelen hősnek érezte magát. Mesebeli lovagnak, csak azt nem tudta, hogy valamelyik klasszikushoz hasonlítsa-e magát, történelmi, vagy modern hőshöz. Körötte az udvarlók, csupa finom lelkű hölgy, mintha bájítallal kábította volna el őket, a szemük mámoros, a beszédük tüzes s a kezük forró... Mindannyian az ő kegyeiért csengenek, egyetlen mosolyáért, vagy elismerő szaváért... S ő nem tudja, melyiket válaszszá. Kivülről ezüstkacagás üti meg a fülét, s mintha valami csodálatos illat áradna befelé... Az iskola kertté alakult át, telides-teli buja, izgató, parfümös virágokkal...

Rekedten és kellemetlenül kongott bele ebbe a fátyolos hangulatba a János csengője. Kivül csönd, a pajzánok mind a padokba húzódtak s bevítették a virágokat a termekbe, szerelmes illat lopódzott a zúgokba, a katedra köré és a menyezetre... A tanítónők köszöntötték Szilárdot, benn az osztályban mérges arcot vágtak. A lágyság lehámlott róluk, a szemük melegsége kiszikkadt, zöldek és kegyetlenek lettek, a leányok némán törpültek meg, ki-

csinyeknek és véznáknak látszottak s az erősebbek szégyelték, hogy hullámozott rajtuk valami . . .

Csupa orgonavirág . . . A folyosói ablakokon virágok . . . Szilárd úgy érezte, hogy az egész város itt van vele . . . Egyetlen leányka az egész családja nevében jelent itt ma meg, hogy üdvözlje s örömének adjon kifejezést afölött, hogy szerencsésen meggyógyult. Itt van a patikus leánya, az apja, az anyja, a segéd, a laboráns, a szolga . . . az egész ház . . . Itt van Kelemen Mária, az elnök, az elnökné, az özvegy nénye, a szavazó bírák, a jegyző és a két díjnok . . . Mind itt vannak . . . Eljött az orvos is, a haragos felesége, két apró leánya, az elzüllött fia és a nagybátyja . . . A kereskedő, az iparos, a tanár, az ügyvéd, a hivatalnok, a vállalkozó . . . mind ő reá gondolt, neki hozta az orgonavirágot a város ezer kertjéből. Ezer kert illata terjeng itt, száll, csábit és részegít . . . Csak ők nem jöttek el . . . az ezredes és a leányai . . . Sem Blanka nincs itt, sem Elza . . . Ők nincsenek itt, gondolta Szilárd és bement a negyedik osztályba.

A leányok felugráltak s mosolyogva köszöntötték Szilárdot.

— Isten hozta, tanár úr! — kiáltották feléje.

— Hála Isten, csakhogy meggyógyult...

— Mennyit aggódtunk...

— Súlyos volt a seb?

— Többet nem szabad párbajozni...

— Imádkoztunk, sírtunk...

Szilárd kábultan ment a katedra felé. Meglepte a végtelen öröm... Mindaz, amit az igazgatónő beléjük fojtott, most százszorosán tört ki belőlük. Virág mindenütt. Ezt is eltiltották... De most nincs itthon, Pesten van, mire hazajön, elévül minden. Nem tehet semmit... Meg Szilárd nem is engedné, hogy bántódásuk legyen...

— Most, ha itt volna, bizonyára idejönne a katedra elé s felköszöntőt mondana — gondolta Szilárd... Groll Elza jutott újra az eszébe... Lesütötte a szemét, hirtelen valami suhogást hallott, apró lábak tipegését, mintha valaki közelednék feléje... Föltekintett. Kelemen Mária állt előtte... Mit akarhat Mária?

Piros volt az arca, a szeplői meghalványultak, kedves volt s a szeméből hiányzott a sunyi villogás... Biztosan bocsánatot akar kérni azért a borzasztó dologért — gondolta Szilárd, hogy lelketlenül megvádolta az ezredes leányát...

És Mária beszélni kezdett. Halkan, síri csöndben. Szilárd minden szavát megfigyelte, a hangja hullámvázát, a szempillája rezgését és a vékony ajka ideges mozgását... Az osztály nevében beszélt Mária, köszöntötte a tanárt, hogy felépült, hogy újra közéjük jöhetett. Neki is orgonavirág volt a kezében, azt odaadta Szilárdnak. Mária meghajtott a magát s visszament a padba...

— Nagyon köszönöm, igazán köszönöm — mondta Szilárd.

Többet nem tudott szólani, a toroka összeszorult, csak intett, hogy vegyék elő a rajzfüzeteket. A leányok engedelmeskedtek... Erre nem gondolt Szilárd, a virágokra, Kelemen Máriára s most önkénytelenül az jutott az eszébe, hogy az igazgatónő bizonyára képtelen az ilyen finomságokra... Ámbár... Szilárd megbánta, hogy ilyen hálátlanul gondol-

kodott Kiss Etelről, aki figyelmesen ápolta a betegsége alatt... Más el sem jött hozzá... Más?... Igaz, ezek a haszontalan leányok megfeledkeztek róla... Meg is mondja nekik...

— Köszönöm a virágokat — szólt most hangosan s a leányok derüsen, nyíltan néztek a sugárzó ember szemébe. Tetszett nekik a különös elfogódottsága, a szerénysége, vagy talán a termete is, meg a finom szakálla... De erről még egymás közt sem beszéltek soha...

— Panaszom van — folytatta Szilárd.

A derű erre a szóra lesiklott az arcokról. A leányok komolyan néztek egymásra és szemrehányóan. Ki lehet az, aki máris elrontotta a tanár úr jókedvét? A szemek kíváncsian kérdezték a panasz okát.

— Igen... — mondta Szilárd, azt hittem, hogy valaki majd meglátogat betegsége alatt. De csalódtam... Senki sem jött.

— Senki — ismételte Kelemen Mária panaszosan.

— Ah, egyetlen egy sem — mondta egy másik.

— Rosszul tettük — ítélkezett valamennyi nevében a harmadik.

Szilárd csodálkozva nézett a panaszkodókra. Ezek, ahelyett, hogy védekeztek volna, maguk is panaszkodtak. Mi történt azóta, hogy elszakadt tőlük?

— Senki sem jött... — mondta Szilárd.

— Eltiltották — válaszolta valaki az első padból.

— Igen, megtiltották — zúgták a többiek. Szilárd fölállt.

— Ki tiltotta meg?

Senki sem szólt. Ujra mély csönd. A leányok lehorgasztották a fejüket. Nem akartak az igazgatónő ellen vallani. Mert ez csakugyan megbosszulhatná magát.

— Ki tiltotta meg? — kérdezte újra Szilárd.

Kelemen Mária fölállt:

— Az igazgatónő! — mondta hangosan.

A leányok ijedten néztek Máriára. Megmerte mondani.

Szilárd nem akart tovább firtatni. Elhitte, amit Kelemen Mária mondott. Kiss Etel meg-

tiltotta nékik, hogy őt felkeressék... Miért tette ezt? Mit akar tőle az igazgatónő? Mit kísérti folyton... Megvárja, amíg Pestről hazaérkezik s aztán felelősségre vonja... Adjon neki egyszerűen választ arra, mit akar tőle? Mert ő ezt végre is tudni akarja...

Egész délelőtt ezen rágódott. Az iskolában rosszul érezte magát. Tízkor elment Téryvel a sörcsarnok felé. Téry hivogatta, de Szilárd nem ment be vele.

— Nagy számár vagy te, Szilárd — mondta dühösen Téry s faképnél hagyta a kollegát.

Szilárd pedig elment a szerkesztőhöz s megköszönte neki a multkori szivességét.

XIII.

Tél volt újra, a kis szobában vékony melegség, többre nem telt, mert csak a jövő hónapra ígérte a miniszter a rendes tanári kinevezést. Kiss Etel mondta, hogy ez holtbizonyos, erre mérget lehet venni. Szilárd az Elza képe előtt ült és a derék igazgatónőre gondolt. Kieszközölte a miniszternél a kinevezését . . . Milyen más élet lesz az! . . . Dupla fizetés . . . Rendes lakás . . . Meg mi egyéb . . . Mert, mihelyt megérkezik a kinevezés, az eljegyzést nyomban megtartják . . . Ebben állapodtak meg.

Az iskola rideg volt s ezt a ridegséget nem olvasztotta fel ez a forró szenzáció. Szilárd feleségül veszi az igazgatónőt. A tanítónők bús képpel ténferegtek, nem akartak hinni ebben a lehetetlen, kósza hírben, de már mindenki tudott róla. A részeges Téry, a söresarnok is,

az egész város, János, meg a szálló portása. Gratulálni még nem lehetett, mert a kegyelmes miniszter még nem intézte el a házassághoz szükséges legfontosabb írást.

Szilárd senkivel sem beszélt erről a dologról. Ez megérlelődött benne, valahogy, maga sem tudta mikép, beleévődött a lelkébe ez a terv, ott kialakult, formát és szint kapott, s mint valami érett, izgató gondolat pattant ki végezetül az agyából. Azt talán észre sem vette, hogy ezt a gondolatot más plántálta belé, más melengette, ápolgatta, ő a magáénak hitte, vallotta és ezzel meg volt elégedve. Meg fog házasodni. Kiköltözik a szűk és unalmas legényszobából, reggel himzett papucsban fog járni és délután, ha ráér, hintaszéken fog üldögélni. A legényi gondoknak vége lesz, nem zaklatja többet Biróné, egy szorgalmas, házias lelkű feleség oldalán fog élni nyugodtan és teljes boldogságban. Ha kedve lesz rá, talán ő lesz az iskola igazgatója. Mert erről is szó esett közöttük... Majd később, hogy feltűnő ne legyen, nem mindjárt, talán egy esztendő múlva. Szilárd Kálmán polgári iskolai igazgató. Ah,

hisz ez csodásan hangzik, erre sohasem mert volna gondolni... Ki hitte volna? Eszébe jutott, hogy milyen elhagyottan, kopottan ért ide azon a ködös estén ebbe a városba... Ugy félt az igazgatónőtől. És ime, most igazgató lesz. Nem egyszerű tanár, hanem direktor.

Egészen beletemetkezett ezekbe a gyönyörű gondolatokba. Nem látott tőlük s nem hallott miattuk. Nem látta a fanyar mosolyt a leányok arcán, nem látta a könyeket, amelyeket érte ejtettek. Nem hallotta a tanítónők kifakadásait:

— Na, ez a bolond Szilárd beugrott... Nagyobb ostobaságot igazán nem követhetett volna el.

— Hiszen egészen behálózta... lekötötte magának a ravasz... Milyen rövidlátó ez az ember.

— Késő bánat, eb gondolat...

Vidámabb volt, mint valaha. A maga földerülő lelkén át szemlélte a környezetét. Nem látta, hogy szegény Téry teljes búskomorságba esett, hogy idegenül néznek rá az emberek, hogy János haragosan méri végig s hogy azok

a régi, kedves leányfejek teljesen megváltoztak. A fehér homlokokat redők szelték át, a szemek fátyolosak lettek s az arcokra valami mély bánat telepedett. Komolyan, lehangoltan beszéltek vele, búsan köszöntötték, de Szilárd csak befelé látott, a maga nagy öröme sugározta körül s ebbe a mámoros sugárzásba látta beleveszni az egész világot... Így van jól — gondolta magában, a kis selyem sipka a fején, délután a hintaszék és este-reggel a himzett papucsok... Ah, talán a miniszter is ellátogat hozzájuk, vagy, ami még jobb volna, meghívja őket Pestre. Hisz Kiss Etel kitűnő viszonyban van a kegyelmes úrral... A családi összeköttetés révén...

És csakugyan, az igazgatónő jóslata teljesült. Megérkezett a kinevezés, a véglegesítés. Egyszerre kétezernégyszáz korona fizetése lett Szilárdnak, lakáspénze és nagy állása... Istenem, milyen jószívű ember az a miniszter. Most nem fogja elmulasztani, hogy levelet írjon neki... Mint a bolond futkározott a városban, számlálgatta, hány hónap óta van itt, micsoda karriért csinált. Októberben jött, áp-

rilisban volt a párbaja és januárra kinevezték. Alig telt el egy év. Egy röpke év alatt... No, mit szól ehhez az ezredes? Beláthatja, hogy nem hitvány emberrel mérte össze a kardját. Szilárd, a rendes tanár. Nagy fizetés, karriér és dicsőség.

— Hát csakugyan itthagyt? — panaszkodott neki egy napon Biróné.

— Itt bizony — mondta Szilárd. Megnőcsülök... Igen, igen, az igazgatónő... Hát maga honnan tudja?

— Beszélnek, kérem, róla mindenfelé...

— Ugy? Hát igaz. Nincs rajta mit letagadni, talán a tavaszra az esküvő is meglesz. A miniszter kinevezett. Most már rendes tanár vagyok.

Megtartották az eljegyzést. Téry is eljött, a szerkesztő is, meg a tanítónők. János az előszobában álldogált. Az igazgatónő egy nagybátyja táviratozott. Nem jöhetett el az eljegyzésre, mert a felesége hirtelen megbetegedett. A szülők közül nem hívtak meg senkit, mert Etel azt mondta, hogy ez fölösleges. Szilárd mindenbe belenyugodott. A vendégek vidámak

voltak, az igazgatónő vén cselédje ügyesen és buzgón végezte a maga dolgát. Volt enni és inni való elegendő. Az énektanár zongorázott, Sára és Németh Margit táncoltak. Szilárd is szeretett volna táncolni, nagyon jó kedvű volt, de mégis úgy gondolta, hogy ez illetlenség. A menyasszony friss volt, az arca előkelősége és finomsága az esti világításban kitűnően érvényesült. Furcsa és asszonyos frizurája volt, azelőtt máskép hordta a haját, de Szilárdnak ez nagyon tetszett, azt mondta, hogy ez úgy fest, mintha korona volna a menyasszonya fején... Mindnyájan mosolyogtak, csak Téry dőngette haragosan a zongorát, közben ivott és motyogott valamit maga elé, gyászosat és szomorút, mintha azt mondta volna :

— Meghaltál, Szilárd. Mindjárt a gyászinduló következik...

De azért Szilárdnak tetszett ez az egyszerű, meleg ünnep, amiben még sohasem volt része. És közben megint arra gondolt, hogy a pályája hirtelen nagy ívben kanyarodott fölfelé, s a merész rohanásban magához ragadott egy asszonyt. Sokan integettek feléje,

asszonyok, leányok vegyest, fiatalok és öregek, számítók és naiv lelkűek, de ő Etelt vitte, más nem kellett neki, mert Etel a legjobb volt hozzá. Nem törődött a pletykákkal, eljött hozzá betegségében. Ő egyedül, holott Sára is eljöhetett volna, Margit is, meg Gál Berta is. Egyiknek sem jutott eszébe a párbajban megsebesült tanár. Egyiknek sem... Szilárd most feledékeny és hálátlan lett egyszerre. Elfeledte, hogy tanítványai mennyire aggódtak érte s csak azért nem látogatták meg, mert az igazgatónő rájuk förmedt...

A zongora gyászosan búgott. Gál Berta ijedten intett Térynek.

— Hadd mulasson — mondta Szilárd, ha kedve telik benne. Ne zavarjuk.

A többiek észre sem vették, hogy az ének-tanár csakugyan belekapott a gyászindulóba.

— Meghaltál, szegény Szilárd — gondolta magában Téry és mély lemondással zörgette a billentyűket.

A leányok fölálltak. Sorban megcsókolták barátnőjüket s kezet fogtak Szilárddal. Együtt mentek el, valaki eljött értük, hogy hazaki-

sérje őket. A vőlegény utolsónak maradt, Téry is cihelődött már, gyorsan becsukta a zongorát, a legszebb hangok bennrekedtek, mint valami koporsóban.

— Megyünk? — kérdezte Téry bambán.

Szilárd megcsókolta a menyasszonya kezét, meghajtotta magát és elindult. A küszöbön megállt, megfordult, aztán kiszaladt, utána kiáltott a szerkesztőnek, hogy el ne feledje az újságba betenni az eljegyzését. Visszasietett, újra kezét csókolt a menyasszonyának, csak a kezét, az ajkát nem, — karonfogta a kollegát és jó kedvűen ment kifelé. Etel elégedetten nézett utána... Derék, jó ember — gondolta magában, igazán kitűnő ember... Ezek most halálra pukkadnak, ezek az én irigy társnőim... fűzte tovább a gondolatait. De hát ennek így kellett történni.

— Hideg van — mondta Téry az utcán. Betérünk valahová...

— Hazamegyek — jelentette ki Szilárd.

— Ugyan, ne örülj meg. Ma csak eljössz?... Ez nem hétköznapi... Vagy bolondság volt az egész? Mondd?... Hát ez nem volt komoly?...

— Micsoda nem volt komoly?...

— Ez az eljegyzés, vagy mi a neve? Komoly volt?

— Az volt. Csak nem gondolod, hogy gazember vagyok?

— De, gazember vagy... Ne állj meg, mert megfázol! Gazember vagy...

— Miért?

— Ah, könnyelműség! Mire való az? Az ember bebújik a kottákba, él, iszik és meghal. Csak néhány rongy kotta marad utána, semmi más. Meg egy piszkos szoba... Mire való ez? Gyerekek, sivítő kölykek, adósság, rossz nadrág és bozontos szakáll. Te, Szilárd, menjünk be egy kocsamába. Hollónak hívják ezt a kocsmát, de ott minden fehér. A bor, az asztal, a leányok, meg a lélek... Gyere... Mert a te lelked nemsokára besötétül. Mint a rossz szoba, ahová nem ér a napsugár. Gyere a Hollóba...

— Részeg vagy, Téry...

— Lehet, de az nem baj... Jössz a Hollóba?

— Minek? Én nem iszom.

— Elég rosszul teszed, mondtam már...

Menjünk, utoljára... Te utoljára, mert te vőlegény vagy. Igazán, komolyan vőlegény vagy?

Szilárd nevetni kezdett.

— Hiába nevensz... Ha komoly, akkor sírni való...

— Jó éjt — mondta Szilárd. Hazamegyek.

— Mit? Haza? Ma reggelig fogunk lumpolni. Nem engedlek.

Erősen húzta magához a kis sánta és vonszolta magával. Szilárd ellenkezett, nem akart a rossz hírű Hollóba menni. A világért sem. De érezte, hogy valahová mégis csak el kell mennie. Örömét, áradozásait nem temetheti bele a szűk szobába. Előre félt a szűk, hangtalan szobától...

— Illik ez? — kérdezte halkán Téryt.

— Hát hogy ne illenék? Ez a baja a mai ifjúságnak. Mindig azt kérdezi, hogy illik-e, de azért állandóan illetlenséget követ el.

A Holló elé értek. Belülről otromba zene szűrődött kifelé. Szilárd vonakodott és erősen megvetette a lábát az aszfalton.

— Ide nem megyek. Talán... kávéházba...

— Jó, azt sem bánom...

Téry engedékeny lett. Nem ragaszkodott tovább a Hollóhoz. Legyen kávéház. Igaz, hogy Szilárd oda sem szokott járni. Nem ment ez sehová a világon. Remete életet élt. És most megházasodik a remete.

Nem tetszett a dolog Térynek. De azért nem firtatta tovább. Bementek a kávéházba. Szilárd már az ajtóban lekapta a kalapját, egy sarokba húzódtak, Téry konyakot rendelt, Szilárdot is arra akarta rávenni, de ő csak kávévét kért.

Az énektanár gyorsan kihörpintette a konyakot, megint rendelt, Szilárd csodálkozott ezen a különös gyorsaságon. Téry újra biztatta, igyanak valamit, de Szilárd Etelre gondolt s arra, hogy idegenek is vannak itt s megelégedett a kávéval.

— Unalmas fickó vagy — jelentette ki végül Téry. Menj haza...

Szilárd örült, hogy megszabadult a kis sántától.

— Én meg majd betérek a Hollóba — mondta búcsúzás közben Téry. Oda minden

este elmegyek. Rosszul teszed, hogy nem jössz velem.

A vőlegény sebtében ment hazafelé. Haragudott Téryre, de lelkében mégis több volt a boldogság, mint a harag. Egyszerű, áttetsző boldogság volt ez, zavartalan, talán más nem is tartotta volna annak, de Szilárd meg volt elégedve, nem szerette a komplikációkat, egyenes úton haladt s bár nem sejtette, nem tiltakozott ellene, hogy ez az út idevezetett. Egyik városrészről a másikba. A Biróné lakásából egy másik lakásba. Az három szobás volt, szőnyeges, világos, kényelmes, Szilárd alig várta, hogy odaköltözhessenek.

XIV.

Karonfogva mentek az utcán, inkább azt lehetett volna mondani, hogy az asszony vezeti az urát, mint fordítva. Szilárd kissé lompos volt, a szakálla mintha megnőtt volna, az arca beesett, a fájós jobb karja lógott, ha szabadon volt. Néhanapján eszébe jutott a párbaj, esős napokon belenyilalt valami a karjába, a behegedt seb újra fájni kezdett. Az asszony feszesen lépdelt, az orrát, mint az irigyei mondták, magasan hordta, nem igen állt szóba az emberekkel, elegáns volt, az arca megtelt, a sápadtság finom pirba olvadt, s a szeme zöldessége is lágyabb lett. Ilyen volt az utcán, meg az iskolában, itt az volt a vélemény róla, hogy előnyére megváltozott, nem szekálta a leányokat annyira, nem házsártoskodott állandóan, de éles szemmel nézegette valamennyit, különösen a nagyobbakat. Szilárd a tavasz óta,

amikor az esküvőt megtartották, nagyon furcsán viselkedett. Alig beszélt a leányokkal, a szemükbe sohasem nézett, figyelmetlen volt, ijedős, mint az epileptikus. Régi kedélye meghalt, azt hitték róla, hogy a házas élet boldogsága teljesen leköti, nem törődik senkivel, a szépülő feleségével foglalkozik állandóan. Ezt sajnálták, szóvátették, de aztán beletörődtek. A leányok is, meg a tanítónők is. De titkos súgdolozások voltak itt is, ott is, az irodában és a folyosói zúgokban, ámbár mindenki vigyázott arra, hogy más fülét meg ne 'üssék ezek a kedves, boldog pletykázások.

— Azt hiszem, rosszul élnek — mondta egy napon Kuthy Sára.

— Rosszul? Komiszul — vélte Gál Berta.

— Miből gondolod?...

— Ah, Etel mindig féltékeny természetű volt. Ez a Szilárd meg rendkívül pipogya ember.

— Hát nem lesz igazgató?

— Ördögöt. Etel nemesak otthon az úr, hanem itt is. Otthon különösen, itt ambicióból, vagy, hogy itt is parancsoljon neki.

— Mindjárt mondtam, hogy nem lesz áldás ezen a házasságon.

— Ezt előre is meg lehetett állapítani.

Október volt, épen hat hónap telt el a házasság óta. Az asszony várta haza az urát, dél már elmúlt, a negyedikben volt órája, mindig pontosan meg szokott jönni. Etel türelmetlen volt, dühösen nézett ki az ablakon, de Szilárd nem jött. Végre félegy táján megérkezett.

— Hol volt? — riadt rá a felesége.

Szilárd, ámbár megszokta, hogy az asszony kissé érdesen beszél vele, mégis megdöbbsent. Alázatosan mondta:

— Téryvel sétáltam.

— Ugy? Hát nem megtiltottam, hogy szóba álljon azzal a részeggel. Mi? Hát hiába beszélek? Különben, ez nem igaz. Nem sétált Téryvel. Érti?

— De...

— Hallgasson! Talán nem tudom, hogy megint hazakísérte. Azt hiszi, hogy nem tudom... Hát vak vagyok én?

Szilárd, mintha sötét bűn terhelné a lelkét,

lehorgasztotta a fejét. Nem tudta, kivel gyanúsítja megint a felesége, kire féltékeny, csak az jutott az eszébe, hogy amióta megházasodott, nagy, rideg ür támadt közte és növendékei között. Elszakadtak tőle. Idegenül néztek rá, s Szilárd szomorúan látta, mint omlik a porba napról-napra egy-egy leányfej. Itt egy mosoly fagyott meg, amott egy nevető száj torzult komolyságba, a kedves, varázsos hangok elszálltak, mint egy régi, bolondos álom. Nincs semmi. Megváltoztak, nem ismert reájuk, félt tőlük s elfeledte, hogy ez a változás talán benne van, vagy éppen a feleségében. Ebbe belenyugodott, nem tehetett egyebet, hallgatta napról-napra az asszony kifakadásait, ezeket is megszokta s ha csöndes napra virradt, csodálkozott, mint a vásott gyermek, aki úgy megszokta a verést, hogy már nem tud nélküle meglenni.

Az asszonyt fölingerelte ez a hallgatás.

— Ma nem kap ebédet. Egyébként is gondom lesz rá, hogy a negyedikben ne taníthasson.

Szilárd fölsóhajtott.

— Ugy-e, furdalja a lelkiismeret? Sajnálja

őket?... Hát tudja mit, ha bevallja, hogy hazakísérte, akkor megbocsátok...

— Kit kísértem haza?

— Azt a fekete zsidólányt?

Szilárd bátorságra kapott.

— Az aranszájú szent Margitot?

— Persze, most is a becéző nevén hívja. Szégyelje magát. Meddig kísérte?

Szilárd nem felelt. A multa gondolt, amikor a kis leányt aranszájú szent Margitnak nevezte el. Lágy hangú, bűvös szemű gyermek volt, mosolygó, mint a reggeli napsugár, kis aranyfoga volt, csábító, ingerlő aranyfog, mintha parányi csalétek lett volna a szájacskájában, ebben a szerelmes, rózsaszínű kalitkában... Régen volt. Amióta ideköltözött, alig beszélt valakivel, az aranszájú szent Margittal pedig soha, s most mégis azzal vádolja a felesége, hogy hazakísérte.

— Nem kísértem el — mondta szomorúan.

— Vegye tudomásul, hogy kicsapatom...

Mérgesen csörömpölt, ebédhez ült, vígan falatozott, míg Szilárd a sarokban álldogált és egy könyvet lapozgatott.

— Üljön le! — mondta a felesége.

Szilárd leült.

— Hát igazán nem kísérte el?

— Mondom, hogy Téryvel voltam...

— Mindig rosszban sántikál... Ha még egyszer elkésik...

Haragosan emelte rá az öklét. De Szilárd megfogta a kezét és megcsókolta. Az asszony valahogy megbékélt, nem szívesen, mert meg volt róla győződve, hogy az ura hazakísérte Margitot. Elhatározta, hogy utána les, de akkor aztán jaj neki...

Nem ez volt az első jelenetük. Etel a maga erőszakos, asszonyos természetével teljesen körülfonta a férjét. Szigorú volt hozzá, mintha a gyermeke volna, akinek a félszégeit le kell nyesnie. Olvasni akart a férje zavaros szemében, az elcsukló hangjában, minden rejtett gondolatát tudni akarta, holott Szilárd a világ legegyszerűsebb lelkű embere volt, akinek soha életében nem jutott eszébe az, hogy titkos utakon járjon. Egyhangú, muzsikátlan élet volt ez, rideg és fagyos, mint egy téli nap. Ez a kedves, otthonos lakás egy szürke pad-

lásszobává degradálódott, Szilárd így érezte ezt, folyton a pesti, undok szobák jártak a fejében, újra visszasülyedt a multba s nem tudott tőle szabadulni... Igaz, hogy a hónapos szobákban nem volt zongora. De azért nem panaszkodott, ha ráparancsoltak, koplalt, ha faggatták, lehorgasztotta a fejét, sőt a hátát is tartotta, hadd verje meg a felesége. Így alakult az élete sora, teljesen elhanyagolta magát, írtozott az iskolától, legjobban szeretett otthon üldögdélni a himzett papucscsal a lábán a jól befűtött kályha mellett, ha a felesége nem volt otthon. Már a papucsoktól is eltiltotta az asszony, de Szilárd ezt mindig kikönyörögte magának.

Lassan rájött arra, mi bántja a feleségét. Mint jó férj, elejét akarta venni a perpatvarnak. Eleinte nem értette az asszony haragját, de később, kínos hónapok során, kénytelen-kelletlen pszichológus lett Szilárd. Minden jelenségnek, minden elejtett szónak, minden különös szemvillanásnak a mélyebb értelmét kellett kutatnia, hogy ennek az értelmezésnek a csapásán járjon... Megértette, hogy felesége

kitünő, csendes asszony, de nem tud beletörődni abba, hogy ő mással is beszéljen. Se a tizenegy évessel, se a tizenöt évessel. Nem nézhet szeliden, elragadtatással a leányok szemébe. Nem gyönyörködhetik a hangjukban, nem foghatja meg a parányi kezüket. Nem dícsérheti a szorgalmukat. Nem simogathatja a finom hajukat. S még titokban, lopva sem tekinthet a gömbölyű térdecskéjükre, vagy formás lábukra... Ezt máskor sem tette, most még kevésbé... Erőszakosan, érzéseit magába fojtva, vágyait kiírtva, száraz, unalmas emberré lett, a hangja szintelen, szeme réveteg, mozdulatai lomposak, valóságos szobatudós benyomását keltette. Szórakozottnak és feledékenynek látszott s miközben a régi ember képe teljesen elmosódott, új, kellemetlen, érdes ember ült a katedrán a leányok előtt, bozontosan és viaszsárgán, mint akinek a lelke haldoklóban. Féltek tőle és sajnálták, de Szilárd senkinek sem szólt, csak Etelre gondolt, kit szemel ki ma áldozatnak. Kinek a térdét nézte hosszasan, kit kísért haza, kinek a kezét szorongatta s kit csókolt meg? Szilárd a leá-

nyokat nézte áldozatoknak, mert tudta, hogy a gyanúba vett teremtest halálra kínozza az igazgatónő s közben elfeledte, hogy igazában ő az áldozat. Ilyen pszichológus volt Szilárd.

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

XV.

Nem tudta biztosan, ő volt-e az, csak fél-szemmel mert utána nézni, mintha titkos bé-rencek környeznék, akik elárulják feleségének, az volt az érzése, hogy Groll Elzával találko-zott. Egész nap nyugtalan volt. Elzára gon-dolt, szeretett volna róla kérdezősködni, de nem tudta, kihez forduljon. Kitől kérdezze meg, férjhez ment-e már, vagy még mindig otthon rejtegeti-e csodaszép gyermekét a vag-dalkozó ezredes. Téryt akarta megkérdezni, de szegény — így látta Szilárd — az utóbbi idő-ben teljesen megbomlott. A tanítónők foly-ton hazudtak, sőt árulkodtak is rá, boszúból, vagy mi egyéb okból -- bennük sem bizott. Hazament, tudta, hogy az asszony az iskolá-ban marad délig, bement a szobájába, ki-nyitotta a szekrényét s ráakadt az Elza arcké-pére. Még nem fejezte be a munkát, a há-

zassága meggátolta, a kiszáradt tégelyek is a kezébe akadtak, a piszkos ecsetek és a festő-állvány... Egy-kettőre munkához látott, két-három nap alatt elkészülhet. Most, hogy a képet maga előtt látta, biztosra vette, hogy Elzával találkozott. Ez a mosoly, ez a haj, ezek a vállak és ezek a hószerű keblek... Biztosan Elza volt. Rá is nevetett az utcán. A fejével is biccentett. Lehet, hogy Elza meg is fordult, csak ő volt olyan szamár, hogy búsan tovaballagott... Lázasan dolgozott, az arca egészen kiderült, a reszkető, hullámos keblekben gyönyörködött, amelyeket sohasem látott, a fantázia varázsolta őket a vászonra.

— Ki lehetne állítani ezt a képet — gondolta Szilárd, s amikor ezt gondolta, kinyílt az ajtó és belépett a felesége. Szilárd ijedten ugrott fel, az asszony ingerült arcát nézte, Etel odament a képhez, halálsápadt lett s felordított:

— Gazember...

Szilárd művészember volt, tudta, hogy a művészet díja a korholás és becsmélés, nem vette zokon ezt a kifakadást, csak állt a kép mellett,

szemtől-szembe az asszonynyal, aki épen egy órával előbb érkezett meg, mint ahogy ő gondolta. Mindig rosszkor jön haza szegény, a világért sem akart neki kellemetlenkedni.

— Gyalázat, gyalázat. — kiáltotta Etel. Ilyen gyalázat! Lefestette titokban, lopva ezt a kicsapott nőt, ezt a tolvajt, ezt az utolsót. Gazember!

Csakugyan, ez nagy gazság volt. Most hirtelen a pszichológus kerekedett felül Szilárdban s belátta, hogy feleségének tökéletes igaza van. Ilyen ostobaságot csak ő követhet el.

— Térdeljen le! — mondta parancsolóan az asszony.

Szilárd megdöbbsent. A gyerekkora jutott eszébe, a szigorú tanárok, az elmulasztott leckék, a hazugságok, amikor térdelnie kellett. Nem ellenkezett. Letérdelt a kép mellé, lehajtotta a fejét s várta, hogy a felesége megveri...

De Etel nem nyult hozzá. Fejét előntötte a vér, nem értette ezt az egész dolgot. Hogy kerül most ide évek mulva Groll Elza arcképe, mit akar vele ez az ember? Miért festi, mit

gyönyörködik benne? Kést ragadott a kezébe s azt beledöfte Groll Elza szívébe.

— Pusztulj, nyomorult! — ordította dühében. Pusztulj innen!

Mérgesen feléje rúgott, az állvány eldőlt, ráesett Szilárd fejére. A szíve éppen az ajkához ért és Szilárd megcsókolta az átdöfött szívet.

Az asszony leroskadt egy székre és sírni kezdett. Csunyán, vénasszonyosan sírt, Szilárd szeretne volna vigasztalni, de nem mert szólani. Még mindig térdelt, meg sem mert mozdulni.

— Elválunk — mondta végül az asszony. Ilyen elvetemedett emberrel nem élek tovább egy hajlékban.

Szilárd könnyörgőn emelte rá a szemét, az ajka mozgott...

— Hallgasson — kiáltotta Etel... Szót se halljak...

Fölállt és magára hagyta Szilárdot...

— Most vége az én verejtékes munkámnak — gondolta, az asszony átdöfte... De talán még tudok rajta segíteni. Szerette volna a kezébe venni a képet, de nem mert felállni. Félt,

hogy a felesége visszajön. Ott térdelt jó sokáig egymagában, a lába teljesen elfásult, szomjas volt és éhes.

— Éhes vagyok — mondta halkán, de a szobában csönd volt. Senki sem adott neki választ. Etel nagysokára benyitott hozzá. Láta, hogy még mindig térdel, rákiáltott:

— Keljen föl!...

Szilárd alig állt a lábán. Minden ízében remegett, rároskadt a székre, ehhez még sem volt hozzászokva. A felesége ugyan eddig sem bánt vele úgy, mint a himes tojással, de ez mégis kegyetlen büntetés volt.

Az asszony valahogy megcsillapodott, de azért gyilkos szemekkel nézegette az urát.

— Vége. Elválunk. Vegye tudomásul. Beszélek az ügyvéddel.

Szilárd a kinos és szomorú botrányra gondolt, ami ennek a nyomán fel fog fakadni. Ezer gunyos, vigyorgó leányfejet látott maga előtt, hallotta a tanítónők boldog kacagását, még sem mert ellenkezni. Ha Etel így akarja, legyen így. Visszamegy Birónéhoz. Ha ugyan azóta nem adta ki a szobát.

Büntetést szabott ki rá az asszony. Minden nap térdelnie kellett az ágy sarkánál egytől-kettőig. Ezt is megszokta Szilárd. Már figyelmeztetés nélkül is letérdelt, nem szégyenkezett, senki sem tudott róla, csak a cseléd, de az siket volt s a pörből sohsem hallott egy szót sem. Pedig Etel nem fukarkodott, mindennap talált valami okot a zsörtölődésre s az nap óta, hogy Groll Elza arcképét átdöfte, gyűlölettel gondolt mindenkire s talán legjobban Szilárdra. Az iskolában utálták, szidták, boldogok voltak, ha egy órája véletlenül elmaradt, türehetetlen lett, senkisésem mert hozzá szólni.

Szilárd az ágy mellett térdelt, az asszony a szomszéd szobában volt. Valaki kopogott. A tanár nem tudta, hogy most mit csináljon, idegenek jelenlétében is kötelező-e a térdelés, de még ki sem eszelhetett valamit, máris kinyílt az ajtó. Téry lépett be.

— Hát te mit csinálsz? — kacagott Téry s megállt Szilárd előtt.

— Látod. Térdelek.

— Miért?

— Büntetésből.

— Ki büntetett meg?

— A feleségem...

— Ugy... — mondta Téry. Akkor rendben van. Hát térdelned kell. Ez helyes. Én is ilyennek gondoltam a házaséletet. A férjnek térdelnie kell.

— Kell — mondta szomorúan Szilárd. Mindennap.

— Mikor?

— Ilyenkor. Egytől-kettőig. Én ezt már megszoktam. Nem a legrosszabb sport.

Örült, hogy csak Téry jött, a barátja. Azzal becsületesen beszélhet, nem kell titkolóznia.

Téry dühbe jött.

— Állj fel, te ökör, hát csak nem térdelsz itt egy óra hosszat?

— Kérlek, ne lármázz, a feleségem a szomszéd szobában van. Még meg találja hallani. És azt hiszi, hogy én biztattalak fel.

— Igazad van. Semmi közöm hozzá. Mondtam néked, hogy nem komoly dolog ez. Emlékszel?

Szilárd erre már nem felelt, mert az igaz-

gatónő bejött a szobába. Nagyon meglepődött, amikor Téryt meglátta. Tétován nézett majd ő reá, majd a térdelő férjére.

— Kezét csókolom, nagyságos asszony, — mondta az énektanár s nagyon jól érezte magát ebben a kínos helyzetben. Szilárd lehorgasztotta a fejét, a fülét is szerette volna betömni, hogy ne hallja a beszélgetést. Mit fog most mondani az asszony?

Néhány pillanatig senki sem szólt. Szilárd nyugodtan térdelt tovább, az asszonyt pedig halálos sápadtság öntötte el. Végre Téry szólalt meg:

— Kérem — mondta alázatosan — sürgősen el kell utaznom, bejelentem, hogy nem tarthatom meg az énekórákat.

Szilárd is, a felesége is arra gondolt, hogy ez az ember most nem mond igazat. Téry másért jött, de ez a nem várt, kínos helyzet beléfojtotta a szót.

— Helyes — mondta az igazgatónő.

Aztán alig észrevehetően meghajtotta magát és kiment a szobából.

Téry búsan ballagott tova. Érezte, hogy

rosszkor jött, hogy akaratlanul is belelátott ennek a két nem egymáshoz való és természetben ellenkező embernek a lelki világába. Sejtette, hogy ez a látogatás újabb bonyodalmak okozója lesz. Boszantotta a dolog, tulajdonképpen ostobaságot követett el, mert minden külön bejelentés nélkül is elutazhatott volna. Abban az utcában járt, önkénytelenül befordult a kapun s amikor a térdelő Szilárdot meglátta, akkor vette észre, hogy ennél rosszabb pillanatban be sem kopogtathatott volna. Mindegy, megtörtént.

Szilárd pontosan, zavartalanul térdelt két óráig, fölállt, rendbehozta magát, kezét csókolt a feleségének s el akart menni.

— Mit akart itt ez a Téry? — rivalt rá az asszony.

— Hisz megmondta.

— Ah, ez csak ürügy volt — mondta Etel. Más szél hozta ide, — töprengett bosszusan.

— Nem tudom.

Etel fenyegetően nézett az urára.

— Nem maga csalta ide? Mi?

— Én? . . .

— Maga . . . Biztosan maga hívta . . .

— Eszem ágában sem volt.

— Ugyan, ne hazudjék, ismerem én magát.

— De hát mi okom lett volna erre?

— Menjen . . . Most már kiviszi az utcára a házaseletet. Kilöki a piacra. Elárulja ennek a beszámíthatatlan, részeg embernek . . . Nem szégyenli magát? Egy igazgatónő férjének ilyen barátja legyen . . . Különben, gondoskodtam már róla, hogy többé be ne tehesse a lábát az iskolába.

Szilárd ebbe végleg belenyugodott. Meghajtotta magát és elment az iskolába.

Etel pedig forrt tovább. Minden összeesküdött ellene. Lelke fenekén különös szerelemmel csüngött ezen a furcsa emberen. Tudta, érezte, hogy szereti, hogy nem tud nélküle élni, de az, hogy boszantsa, bántsa, kinozza, hozzátartozott az életéhez, enélkül nem tudott meglenni. Mindennap újabb jelenségek izgaták az agyát, a férje szeme, arca, szakálla, karja, minden, ami Szilárdon volt, boszan-

totta és dühbe hozta, de ez a düh volt a morfin, amely nélkül élni nem tudott. Emésztő, gyilkos morfin, amely észrevétlenül mindketőjüket ölte, pusztította...

OSZK

Országos Széchényi Könyvtár

XVI.

Tavasza enyhület költözött a házba. Etelnek fia született, s a csecsemő egy időre elal-
tatta a szenvedélyeket. Szilárdnak nem kellett
térdelnie, boldogan, hangosan járkálhatott a
szobákban, örülhetett a fiának, az iskolában
tehetett, amit akart, beszélhetett a leányok-
kal, a zöld ellenőrző szem otthon maradt, nem
kisérte, nem fenyegette. Etel is megváltozott,
a fia teljesen betöltötte a lelkét, nem is ért
rá Szilárddal foglalkozni. A férj azt hitte,
hogy most új élet kezdődik, a régi kínzások-
nak vége, megint az lesz, aki legénykorában
volt, a féltékenység meghalt s mindketten a
gyermek érdekében egyetértően, csöndes meg-
nyugvásban fognak éledgelni. Ezért végtelen-
ül örült a kis Kálmánnak, órák hosszat el-
áldogált a bölcső mellett, nem szólt, a gyer-
meket nézte és a felesége feltűnően sápadt arcát.

Kissé kiöltözködött, senki sem figyelmeztette rá, maga vette észre, hogy vén emberesen, elhanyagoltan járt, rendbehozta a haját, a szakállát. A fiáért tette. Szilárd megállapította, hogy most mélyebb tartalma van az életének, ezt sohasem szabad többé szem elől tévesztenie. Nevetett magában, amikor Téyryre gondolt. Nem volt igaza az énektanárnak. Egészséges, szép fia van, sivító, erős tüdejű gyermek s ez többet ér ezer kottánál, a Holló minden boránál és az éjszakák mámoránál. Bizony-nyal Etel is így gondolkodik, legalább, amióta a fiucska sírása betöltötte a házat, csöndes volt, szelid, csak különös bágyadtság fogta el, az ajka, mintha teljesen kiszikkadt volna, az arca csontos s a szeme érthetetlen módon egészen zöld lett. Szilárd látta, hogy az asszony rút lett, öreg, de nem bánta a rútságát, mert a lelkébe türelem szállott. Sokáig nézte a fiát s titokban boldog volt, hogy nem zöldes a szeme. Tiszta, világoskék szeme volt a fiucska-nak.

Az iskolában sok dolga volt. Helyettesítette a feleségét, fogadta a gratulációkat, részlete-

sen elmondta a tanítónőknek, milyen gyönyörű a fia, a kis szája, a kék szeme, a gyér, fekete haja és az apró, rózsaszínű kezeckéi. A leányok is erről beszéltek, hangosan és sugdolózva, kíváncsiak voltak a kis Kálmánra, kérdezték is Szilárdot, mikor látogathatják meg, de Szilárd kitérően válaszolt. Majd ha a felesége meggyógyul, az megmondja. Ő nem tud semmit.

A különös élenksége, nagy frissesége feltűnt mindenkinek. Ha beszélt, dicsekedett, ha tanított, a szavában a régi melegség rezgett, a leányok megint szerették, s a tanár néhány hét alatt teljesen megváltozott. Visszaszállt a multba, újra itt volt ártatlan, naiv kedvencei között, senki sem bántotta, ha beszélt velük, ha sokáig nézte őket, ha gyönyörködött bennük. Égő szomjuság gyötörte és áhította, maradjon ez örökké így, otthon a gyermek, itt a csodaszép, ragyogó leánykák s valahol egy gondos, jó feleség, aki főzi az ételt, megveti az ágyat és elringatja a fiucskát. Nem látta be, miért ne lehetne ez így, miért kellene megakadályozni az ő lelke fürdését, amikor eb-

ben a fürdésben nincs csalás, hazugság, nincs bűn, csak öröm és boldogság. Megbocsátott a múltért a ragyogó jövő reményében, s amikor erre gondolt, otthon csupa lágyság, csupa előzékenység volt, az élő udvariasság a maga kellemetlen túlzottságában és bántó érdességében. A végletek között mozgott, holott egyszerű polgár akart lenni, életmódjában egyszerűbb bárkinél s közben elfeledte, hogy a nagy örömök, a megáhitott izgalmak, a nagy szenvedélyek benneforrtak abban az egyszerű, puritán életben és sorvasztották őt is, a feleséget is egyaránt.

Igy élt napokig zajtalan csöndességben, semmi sem kavarta föl ennek a tiszta gondolkodásnak a derűsségét. Sokat volt az irodájában, folyton dolgozott, a felesége pedáns volt az iskolában, nem szerette volna, ha ebben mögötte maradna.

Egy napon János zavarta meg a munkájában.

Tizenegy óra volt, a leányiskola kiürült, Szilárd úgyszólván egyedül volt a nagy épületben.

— Egy hölgy keresi a tanár urat — mondta a szolga suttogva, amint benyitott Szilárd szobájába.

— Hölgy? — csodálkozott Szilárd. Ki lehet az?

— Nem ismerem. Le van fátyolozva.

Szilárdnak sejtelve sem volt arról, ki lehet a titkos látogató.

— Be akar jönni, vagy?...

— Nem... Azt mondta, hogy itt akar beszélni a tanár úrral.

— Akkor bocsássa be.

Szilárd fölállt. Hirtelen arra gondolt, hogy talán valamelyik lánykának az édes anyja jött el hozzá. Ez máskor is meg szokott történni. Különösen a rosszabb tanulók szülői fordultak meg néhanapján az iskolában.

Az ajtó kinyílt. A látogató belépett... Szilárd ijedten nézett a fekete ruhás nőre. Állt egy helyben, köszönni is elfelejtett, a keze kissé mereven illeszkedett bele a látogató keztyüs kezébe.

— Elza... — mondta csodálkozón, mintha a rajzórán volna, s mintha még most is így

szólíthatná, egyszerűen Elzának, régi, kedves növendékét.

— Én vagyok, Groll Elza — mondta szelíden Szilárd régi tanítványa.

— Igen, igen — dadogta Szilárd, s ebben a pillanatban a felesége jutott az eszébe... Megijedt, hátralépett... — Bocsánatot kérek, kisasszony, hogy csak a keresztnévén szólítottam, igen... — s arra gondolt, hogy mi lesz ebből, ha ezt a felesége megtudja... — Mivel szolgálhatok? — kérdezte aztán, s lesütötte a szemét, kissé előregörbedt, hogy a szeme valahogy ne találkozzék Groll Elza szemével.

— Asszony vagyok — mondta Elza szomorúan.

— Asszony? — kérdezte Szilárd, s fáradtan ült le a karosszékre. Elza elébe. Nem szóltak néhány pillanatig, csak ültek, úgy, ahogy még soha egymással szemben nem ültek... A szigorú ezredes leánya és Szilárd Kálmán, aki nek otthon hangosan sirdogált a fiacskája és betegen hánykolódott a felesége... És közben asszony lett Elzából, s ő minderről nem tudott semmit, nem hallott semmit, mintha va-

lami penészes lyukban sinylődő rab lett volna. Holott itt élt ebben a városban, ahol Elza, ki sem mozdult innen, amióta a miniszter kinevezte, s mégsem mondta meg neki senki, hogy Groll Elza férjhez ment... Ugy érezte, nem egészen tisztán, de némi fájdalommal, vagy keserőséggel, hogy megcsalták, mert neki mégis csak tudnia kellett volna, hogy férjhez ment az a leány, aki miatt verekednie kellett az ezredessel... Mindaz az öröm, ami néhány hét óta betöltötte a lelkét, hogy fia született, hogy ellenőrzés nélkül, boldogan járhatott-kelhetett az iskolában, beszélhetett bárkivel, megértett szomorúsággá vált benne... Most már ránézett Elzára, eszébe jutott a mult, az átdöfött festmény, az eltűnt gyűrű, minden, minden... És hogy ő feleségül vette az igazgatónőt... Mért jött ide Elza, mit akar tőle? — hirtelen ez izgatta, de már nem merte azt mondani, hogy mivel szolgálhat. Boszankodott, hogy ostoba szavakat használt, amikor kedves és finom emlékek illatai kóvályogtak a levegőben.

— Maga is megházasodott — mondta Elza,

de minden jelentőség nélkül, éppen hogy mondjon valamit, mert látta, hogy Szilárd küzködik magával.

— Igen... Fiam született... — hadarta Szilárd. — Hallotta?

— Nem. Ezt nem tudtam. Szép fiú?

— Nagyon szép, ha látná, milyen szép... És ön, nagyságos asszony?... Önnek?...

— Én nagyon boldogtalan vagyok, — mondta egyszerűen Elza. Olyan egyszerűen, világosan, hogy Szilárdnak sajogni kezdett a szíve, s a szívével együtt megnyilallott a fájós karja is. Ügyetlenül a karjához kapott s Groll Elza részvétellel kérdezte:

— Fáj még? Szokott még fájni?

— Néha. Sokszor minden ok nélkül.

— Én nagyon sokszor gondoltam magára, — mondta most gyorsan Elza — amióta kimaradtam az iskolából... Azóta évek teltek el. Én vártam magát, tanár úr, hogy ír, hogy meglátogat bennünket, vártam ezt, s talán az apám is gondolt erre, mert én sokat beszéltem otthon magáról. Féléve, hogy férjhez mentem, de egy hónapja mult, hogy megint otthon va-

gyok ... Az uram főhadnagy volt, megszökött, s most mindennek vége ... Legjobb volna, ha agyonlőné magát, vagy Amerikába szöknék.

— Sikkasztott? — kérdezte halálsápadtan Szilárd.

— Gazember volt... Az apám mégis ki akarja fizetni az adósságait, de ezt én nem engedem meg. Nem szeretem. Sohasem szerettem. Az apám akarta. Ő katona, s a házasságot is valahogy kommandó szerint képzelte.

Szilárd roskatagon ült s hallgatta ezt az iszonyú történetet. Szeretett volna fölugrani, de nem tudta megmozdítani a lábát. Kiabálni akart, de csak halk, dadogó suttogások suhantak ki a száján. Mintha bűnös lett volna, kérvén, könyörgőn meredt Elzára, s ebben a pillanatban, a gyönyörű, tiszta, mult és a rettenetes jelen összeölelkezésén érezte, hogy valahol elhibázta, a tétovasága, a félelme lenyűgözte, akaratlanná tette, érezte, hogy egyszer mást akart, nem Kiss Etelt, a feleségét, hogy sok köze volt a multban Elzához, hogy valami a lelkében felejtődött ennek a szerencsétlen nő-

nek a lelkéből, s ez most egyszerre ki akar törni belőle... Majdnem hülyén bámult az asszonyra, de egyre azt akarta kiáltani, mit akar tőle, mért zaklatja, minek jött ide, ahonnan az igazgatónő kiüldözte, hiszen ő ártatlan, ő nem oka semminek, őt kinevezte a miniszter, s néki hálából feleségül kellett vennie Kiss Etelt, a miniszter távoli rokonát. Néki fia van, s néki haza kell sietnie a fia bölcsője mellé, mert különben ráförmed az asszonya, kivaltatja, keresztkérdésekkel vallomásra ösztökéli, s akkor újra térdelhet hetekig, hónapokig a sarokban, úgy, mint régen...

— Bocsánatot kérek, nagyságos asszony...

— Kérem én magának csak Elza vagyok...

— De kérem, ha ezt megtudják, Elza...

Az asszony finom arcára halvány pírt lehelt az izgatottsága... Ha ezt megtudják, erre ő sem gondolt. Ha ezt megtudják... Mit? Talán csak joga van ahhoz, hogy régi tanárjának panaszkodhassék? Egy emberről, aki senkije, aki becstelen, akit sohasem szeretett... Mintha az iskolában volna, s okos tanárjától tanácsot kérne... Elfeledte, hogy közben évek szálltak

tova, s hogy ő ma nem Groll Elza, a legkitünőbb, a legszebb a negyedik osztályban. Szilárd Kálmán kedvence, hanem egy sikkasztó katonatiszt felesége.

— Botrány volt? — kérdezte Szilárd.

— Nem. Eddig eltitkoltak mindent.

Mintha kopogás hallatszott volna. Szilárd fölugrott. Elza is fölállt. Az ijedt ember kinyitotta az ajtót, mintha bűnös titkai lettek volna, kikémlelt a folyosóra, de nem látott senkit. Betette az ajtót, nagyott lélekezett, Elza elé állt s gyorsan mondta :

— Kérem, ne jőjjön többet ide, ne haragudjék, de ide nem jöhet, én férj vagyok, a feleségem féltékeny, fiam született, s ennél pletykásabb, kofálkodóbb város alig van több a földön. Bocsásson meg, nem tudom, ért-e engem, én polgáriskolai tanár vagyok, talán igazgató leszek, s nékem otthon térdelnem kellett, mert én láttam egyszer magát az utcán s akkor elővettem a régi festményt, amit a maga fotográfiája után készítettem, a feleségem ezt meglátta, átdöfte a képet, s engem megbüntetett... És képzelje el, ha ezt megtudja a miniszter,

hogy egy sikkasztó felesége, akit egyszer innen ki akartak zárni... bocsásson meg, de ne jöjjön többet ide, én boldog volnék, de a feleségem, az én házas életem, ez lehetetlen... S mégis, mondja, mért jött, s mit akar tőlem ebben az épületben?

— Semmit — mondta sértődött hangon Elza. Semmit... Bocsásson meg... Másnak gondoltam a viszontlátást.

Kinyitotta az ajtót s elsietett. Szilárd utána bámult, szerette volna a nevéen szólítani, kiabálni akart, amikor eltűnt a lépcsők alján, de csak állt szótlanul, aztán csengett az iskolai csengő, János a delet csengette, de a csengő folyton azt sikította: Groll Elza, Groll Elza... Szilárd visszament, gondolkodott, aztán lomhán elindult, óvatosan, hogy el ne érje az asszonyt, aki azt mondta néki, hogy boldogtalan.

— Boldogtalan? — mormolta Szilárd az utcán, amint hazafelé igyekezett. Boldogtalan?... És fájt néki ez a szó, a más boldogtalansága, egy drága, kedves asszonyé, akihez semmi köze sem volt, s aki mégis eljött hozzá, fekete ruhá-

ban, sápadt arccal, égő emlékekkel, — s mi-
közben Isten tudja, hányszor ismételte ma-
gában ezt a szót, újra megsajdult a szíve. Meg-
állt, nehezen vett lélekzetet, azt hitte Elza bol-
dogtalansága miatt. Lehorgasztott fővel, ká-
bán, szomorúan ballagott hazafelé, szívében a
maga lehazudott, megtagadott érzéseivel, s
most már csak az zaklatta, megmondja-e a fele-
ségének ezt a váratlan látogatást, a sikkasztást,
Groll Elza boldogtalan házasságát, vagy várja
meg, amíg ezt is beárulják.

XVII.

— Ne bántsa, ne nyúljon hozzá — kiáltotta Etel s nem tűrte, hogy az ura becézgetve játszadozzék kis fiával. Ha Szilárd csak közeledett a bölcsőhöz, máris ideges toporzékolásban tört ki, miközben a kis Kálmán sápadtan, fáradt szemmel nyögdécselt a bölcső mélyén... Ugyis maga öli meg — mondta az asszony egy napon, s Szilárd ettől halálra ijedt, többet nem hagyta el a gyötrő gondolat, mivel vádolja a felesége. Nem ment ezután a gyermek közelébe, mindig több lépésnyi távolságból kémlelte kicsiny, aszott arcát, figyelte elhaló és elfúló, nehéz lélekzését... Amikor sírt, jajgatva és panaszosan, egyes hangokat hosszasan s tiszta, emberi fájdalommal elnyújtva úgy, hogy Etel maga is zokogni kezdett, ő feszült figyelemmel lopta be a maga lelkébe ezeket a hangokat, amelyek egészen az övéi voltak, a saját panaszait visszhangozók —

bár a gyermek tökéletesen az anyjára ütött, még gyönyörű, kék szeme is zöldesre ernyedt betegségében... Sír helyettem is — gondolta gyakran Szilárd. Milyen szomorú a végzete...

Mindketten sejtették, hogy a gyermek meg fog halni, de most, hogy Etel a még csak le-
selkedő halál okát jó előre is az urában kereste s szívtelenül ki is merte mondani, hogy úgyis ő öli meg, Szilárd a még itt-ott bensejében lappangó, de már végleg megfogyott lelki erejét teljesen elvesztette. Valósággal kétségbeesett, monoton és csendes, majdnem mániákus önváddal gyötörte magát, mikor, hol és mi-
ben árthatott gyermekének. Napokig nem szólt, félve, vékonyan, árnyékszerűen osont lakásában, az utcán is a házak mellé lapulva járt, meredten és zavartan bámult maga elé, az ismerőseinek nem köszönt, némelykor egy-egy szót, egy kínos gondolatot hangosan is kiejtett, idegen emberek fejszóválva bámultak utána, nem tudván mire vélni különös viselkedését. Mindössze öt hónapos volt a gyermek, s Szilárd mintha évek óta hallotta volna szüntelen, rekedt siránkozását.

Otthon nem mert az orvossal beszélni, mindig utána szaladt, úgy könyörgött néki, mondjon valami vigasztalót a gyermekéről. Sokszor el is kísérte, s hogy joga legyen ehhez a sétához, maga ment az orvosságért a patikába. Az orvos óvatos ember volt, azt sem mondta, hogy meghal a gyermek, azt sem, hogy meggyógyul.

— Képzelve, — panaszkodott Szilárd, a feleségem azt mondta, hogy én ölöm meg.

Az orvos meglepetten nézett Szilárdra.

— Igen, ezt mondta. Éppen ezért szeretném tudni, mi a neve a kis fiam betegségének...

— Oh, kérem — tiltakozott az orvos, nem kell annyira idegeskedni.

Szintelenül és jelentéktelenül ejtette ki a szavakat, mint aki a legkisebb sejtést sem enged meg a kutató számára. Szilárd rá sem nézett, csak szapora léptekkel ment mellette, amíg el nem váltak.

S amíg ezek a gondok gyötörték: a felesége, a nagybeteg fiacskája anélkül, hogy a jövő szövevényeiből ki tudott volna bontogatni valamit, egyetlen mosolyt, egyetlen jó szót, egy

tiszta és derűs napot elrontott élete komorságából, valamit hallott az iskolában, ami nyugtalanítani és idegesíteni kezdte. Egy főhadnagyról beszélt Gál Berta, valami Ivánfay nevűről, aki eltűnt, aztán Montekarlóban bukkant föl, ott szerencsétlenség érte, a fegyvere véletlenül elsült a kezében és meghalt. Lázasan kutatgatta ennek a balvégzetű Ivánfaynak a történetét, hangtalanul, befelé rágódva, ki lehetett, mért beszélnek itt róla, s mért halkítja meg a szavát Gál Berta, ha ő a közelébe kerül. A helyi lapot is böngészte, de abban nem talált semmit. Még önmaga előtt is mélyen eltitkolva, homályosan és zagyván arra gondolt, hátha Groll Elza férje volt a montekarlói főhadnagy.

És amikor először ejtette ki újra Elza nevét, fölragyogott előtte a mult, ezer mosolygó leányfej közül a legmosolygóbbat látta állandóan, mintha itt ült volna még mindig a negyedik osztályban s még nem rejtette volna ártatlanul a fiókjába Kelemen Mária gyűrűjét. Mintha azóta semmi sem történt volna, s ő csak egy kábító, bolond álom hőse lett

volna, ezt érezte naivul és gyermekesen napokon át, míg végül elhatározta, hogy kikérdi Gál Bertát a főhadnagy esetéről. Mert bármi képp rejtegette is gyanakvó gondolatait, azért a lelke mélyén újjongva sejtette, hogy annak a véletlenül eldördült fegyvernek a könnyű füstjében nemcsak egy élet, hanem egy meg nem érdemelt boldogtalanság is megsemmisült.

De aztán megijedt a pletykától. Mi köze néki egy idegen emberhez, mit kutatja annak az életét ahelyett, hogy a haldokló fiacskáját ápolgatná? Bizonyos, hogy ezt Gál Berta is zokon venné, s az volna az első dolga, hogy elárulja a feleségének.

Téryre gondolt, s ahogy eszébe jutott az énektanár, nem tudott többé szabadulni attól az érzéstől, hogy beszélnie kell vele. A lakása előtt lesegette, amíg végül egyszer el is csipte.

— Jössz a sörcsarnokba? — évődött vele Téry.

— Nem, nem — tiltakozott Szilárd, hozzád jöttem, beszélni akarok veled.

Bementek a sánta Téry lakásába.

— Talán megint párbaj? — kérdezte Téry, de ezt már egészen komolyan és szomorúan.

— A kis fiam haldoklik — panaszkolta Szilárd.

— Én már húsz éve nyögök — vigasztalta, s látod, még mindig élek.

Konyakot töltött s megkínálta Szilárdot is.

— Még most sem iszol?

— Köszönöm, nem kérek belőle.

— Nohát, nem is jutsz a menyországba — vélte az énektanár s kihörpintette az italt.

— És a feleségem azt mondta, hogy én ölmög meg.

Téry értelmetlenül bámult barátjára.

— Kit ölnél te meg, te, te szegény Szilárd?

— A gyermekemet...

— Áh, mondtam, hogy ez nem komoly dolog. Sivító gyermekek... Minek az? Hát nem megmondtam? De te nem hallgattál rám...

Mélyen, kisértetiesen nevetett, amikor ezt mondta. Majd szigorúan, haraggal mérte végig Szilárdot. Néhány pillanatig hallgatott, aztán,

mintha eszébe jutott volna valami, halkán kérdezte :

— Térdelsz még ?

Szilárd kínosan feszengett. Nem szólt, de ebben a pillanatban valami megmozdult benne. Mintha harag öntötte volna el a bensejét, érezte, hogy az arcát pir égeti, s eddig még soha nem érzett bátorsággal és erővel ripakodott rá Téryre :

— Tanácsért jövök és bolondot csinálsz belőlem...

Felugrott s az ajtó felé tartott.

— Nana — mondta Téry szeliden... Csak úgy eszembe jutott. Mert térdelve láttalak egyszer az ágy sarkában. No talán nem igaz, Szilárd ?

— Tréfa volt — enyhítette a multat Szilárd.

Aztán visszaült a helyére. Egészen odahajolt Téry füléhez s úgy mondta néki :

— Ugy-e, az nagy szégyen volt ?

— Annak érzed ?

— Annak.

— Nohát akkor az volt, fiam — mondta melegen Téry, s épen azért nem is szabad, hogy

ez még egyszer megismétlődjék az életedben.

Megint ivott, maga elé bámult s hallgatta Szilárdot.

— Te akkor az énekórák miatt jöttél...

— Nem tudom. Azt mondtam, hogy az énekórák miatt?...

— Azt.

— Lehet... De az is lehet, hogy mást akartam mondani.

Fölállt és egy nagy köteg poros, piszkos kottát felrúgott. A por Szilárd torkára szállt úgy, hogy köhécselni kezdett.

— Meg ne fúlj — nevetett Téry s odaült a zongorához... Régi kották ezek, csupa por, csupa elégett melódiák ezek, Szilárd. De itt egy új dal, eljátszom néked...

Kereste a rossz zongorán az új hangokat. A kis, dohos szoba egyszerre frissen és élénken mosolygott. Lehet, hogy csak a Téry fantáziája látta ilyennek, de Szilárd is vidámabb lett, odalépett a zongorához s belebeszél a dal ütemeibe.

— Te akkor is segítettél rajtam, amikor

bajba kerültem az ezredessel, emlékszel? Barátom vagy Téry?...

Téry egészen ráhajolt a kottára s onnan búgta:

— Most új dalokkal foglalkozom.

— Azt hiszem — mondta Szilárd, hogy szegény kis fiam meg fog halni. Tudod, bevalom, ettől iszonyúan félek.

— Mondtam már, hogy akkor szépen eltemetjük...

Mintha a saját hangjától irtóznék, egészen odadőlt a zongorára, hogy semmit se halljon belőlük. Nem nézett Téryre, most ő is az új kottát bámulta.

— És egy kis halottam lesz... Vagy hogy talán meg is halt már a szegény... Reggel, amikor elmentem hazulról, már alig élt, s a doktor egy árva szóval sem vigasztalt.

— Minek az, a más vígasza? — suttogta Téry. Az igazi vígasz mindig bennünk van. Te benned is ott ég már az új dal. Tetszik neked ez az új dal, Szilárd?...

— És épen az boszant a legjobban, hogy nem fáj nagyon. Szabad ilyet érezni, szabad

ezt kimondani? Hogy az ember nem roskad össze a gyermeke halála miatt?...

— Szabad — mondta Téry. Az élet nem áll meg.

— Az élet nem áll meg — ismételte dadogva és riadtan Szilárd. Miért mondod ezt nékem?

— Na, mert ezért jöttél. Azért, hogy te sem akarsz megállni a kis Kálmán koporsójánál. Oh, én már százszor, ezerszer meg akartam állni a Holló előtt. De azért mindig bementem.

— Azt mondod, hogy én is odajutok?... Nem, nem — tiltakozott Szilárd.

— Mindegy, oda-e, vagy másuvá. Csak rohanunk előre.

— Rohanunk?

— Persze. Hát nem hallod, milyen lüktető, milyen forró ez a dal?

— Forró, forró — suttogta Szilárd, s valami érthetetlen kábulatban, gyorsan, exaltáltan, égő és lázas szemét Téry szemébe fúrva hadarta tovább... Én elmegyek, Téry... Ezért jöttem. Ereszsz s ne tarts itt tovább... Mondd, igaz-e, hogy a főhadnagy meghalt... Két halott így együtt, a fiam és a főhadnagy...

Egy ködös, őszi este jöttem ide, reményekkel, ifjan s most egy kis életet hagyok itt magamból... Milliószer gondoltam arra, hogy néked meg kellett volna ragadnod a kezemet, de te nem tetted, Téry... Te hívtál, de nem vonszoltál magaddal... Most hallom, hogy Montekarlóban szerencsétlenség érte. Esküdj meg, Téry, tudod-e, ki volt az az ember, akiről Gál Berta beszélt...

Már fogta és tépte Téry kezét. Az új dal nem sikított ki a zongorából. Téry nedves szemmel nézett Szilárdra.

— Tudom, ki volt.

Szilárd eleresztette a kezét. Még egyszer végigfutott a billentyükön, aztán halkán mondta:

— Ivánfay. Groll Elza férje.

Fölállt a zongora mellől, odabicegett a föl-rúgott kottacsomóhoz s rátelepedett. Megint por kavargott a levegőben, Szilárd köhécselt, a székre mutatott, mért nem ül oda, de Téry most újra búskomor hangulatba süllyedve, közönnnyel és apathikusan mondta:

— Csupa régi lom, nem kár érte. Hadd

pusztuljon. Neked pedig megmondtam, hogy nem komoly dolog ez. Akarsz a menyországba jutni?

De nem várta be Szilárd válaszát. Ujra kiürítette a konyakos poharat.

OSZK

Nemzeti Széchényi Könyvtár

XVIII.

A fekete drapériákat leszedték, a könyveket letörölték, a kései szeptember bágyadtan és engesztelően mosolygott a kis Kálmán sírjára. Csupa virág volt a sír, a város legszebb kertjeinek virágai illatoztak és hervadoztak Szilárd Kálmán gyermekének kicsiny szíve fölött. Por fődte el a várost, a távolból csak fakón csillogott át valami a temetőbe az életből, amint Szilárd a sír fejénél állt s a porba bámult, amit az élet kavart föl előtte. A temetésre gondolt, az iskolás leányokra, akik mind eljöttek, csinos, tarka ruháskáikat látta s könyes szemüket. A porba bámult s hirtelen egy régi ősz bukkant föl előtte. Egy hűvös est, akkor sem látott semmit a városból, csak elképzelte, hogy valahol a város alján egy kicsiny folyó imbolyog tova. Egy fáradt vándor iparkodik az új élet felé, a vonat hosszan

fütyöl s messze elkanyarodik... Október negyedikén, délután hat órakor. Meg kellene jegyezni a vonat számát. És levelet kellene írni a miniszternek, hogy megköszönje a kinevezését... A vonat számát is elfeledte, a miniszternek sem írt. Az új életből pedig semmije sem maradt. Csak ez a virágos sírhalom.

Elindult a város felé. Téryre gondolt, aki az utolsó pillanatban ráborult a koporsóra és hangosan zokogott. Ez gyakran eszébe jutott, a feleségének is többször mondta, milyen derék ember az énektanár, de Etel erre sohasem felelt. Nem értette, mért sírt olyan nagyon Téry, hiszen a házasságára mindig azt mondta, hogy az úgy sem komoly dolog. E két ellentét között kalandozott napokig, amíg kijárt a temetőbe, s gondolataiba akaratlanul is beleszőtte Groll Elzát is. Mindenki ott volt a temetésen — a kis Kálmánt úgy temették el, mintha a város polgármestere halt volna meg — csak épen Groll Elzát nem látta sehol. Kérdezni szeretne volna Térytől, egyszer meg Kuthy Sárától, amikor résztvevően szorította meg a kezét, nincs-e itt a gyászolók között.

Elza is, de mozdulatlan ajakkal állt, csak égő és bánatos szemét járatta körül idegesen a hullámzó tömegen, talán mégis meglátja valahol csöndben, szerényen könyezni Groll Elzát. Azóta is erre gondolt, s bár érezte, hogy ez illetlenség, alig néhány napos gyászába és fájdalmába beleillesztetni egy idegen arcot, de azért elkövette ezt az illetlenséget.

Otthon keveset beszéltek. Itt-ott ráborultak az üres bölcsőre és halkán, befelé sírdogáltak. Sok, sok apró levelet kaptak, Szilárd számolgatta a leveleket, volt talán ezer is, csupa meleg hangú, kedves és őszinte levél, fiatal, tiszta szívű leánykák írták, akik most újra sorban és kivétel nélkül mindnyájan eljöttek ő hozzá, mint egyszer lázas fantáziájában, amikor nagybetegen feküdt Biróné szobájában. Most is vigasztalták, s Szilárd most is az ő vigaszuknak örült a legjobban.

— A kegyelmes úr is írt — mondta Etel, s átadta az urának a miniszter levelét.

Szilárd megdöbbent. Félelemmel és meghatottan vette a kezébe a miniszter levelét és elolvasta. Maga sem tudta volna hirtelen meg-

fejteni, miért ijedt meg annyira a miniszter egyszerű részvétsoraitól, de később arra gondolt, hogy magas pártfogójuk, úgy látszik, titokban figyelemmel kíséri az életüket. A ki nevezés, a házassági gratuláció s most a levél, mindez bizonyára több egy távoli rokon érdeklődésénél. Most végleg eltökélte, hogy válaszol a miniszternek. Írásba is kapott, de felesége figyelmeztette, hogy ő már megköszönte a részvétet.

— Az én nevemben is? — kérdezte Szilárd.

— Nem — mondta a felesége.

Szilárd nem válaszolt, de ez a hideg felelet rosszul esett néki. Önkénytelenül is rá-rápislantott a feleségére, szótlanul vizsgálgatta, s látta, hogy bizony még jobban megöregedett. Nem akarta nyíltan bevallani magának, de egyszerűen nem tetszett már néki a felesége. Arra gondolt, vajjon másutt is így van-e ez. Néhány évi házasság, sok zsörtölődés s a férj egy napon azt érzi, hogy másutt szebb az élet, mint otthon, idegenben több a melegség, mint az ő házában s ott, ahol semmi keresni valója sincs, sokkal kellemesebbek és szebbek a

nők, mint az az egy, akihez hozzákötötte az életét. Vajjon így látja ezt a szerkesztő is, aki olyan gyönyörűen és meghatóan búcsúztatta el a kis Kálmánt? És így érzi-e Téry is?... Csak nagysokára jutott eszébe, hogy Téry agglegény.

És vajjon így volt-e ez az ezredes családi életében is? Nem, nem, hisz Elza nem erről akart néki panaszkodni, amikor őt az iskolában fölkereste... És egyszerre eszébe jutott a váratlan látogatás, ostoba és gyermekes féltelme, hogy mindent megtudhat a felesége, s akkor néki újra térdelnie kell. Eszébe jutott megbocsáthatatlan férfiatlansága, ahogy Elzával bánt és udvariatlansága, ahogy megkérte, hogy ne jöjjön többet az iskolába. Most már értette, miért nem jött el a temetésre... Napokig azon töprengett, miként tehetné jóvá ezt a súlyos hibát. És hetek mulva azon kapta magát rajta, hogy nincs más gondolata, csak Elza. Minden érzése, minden megnyilvánulása Groll Elzához fűzte. Ezerszer és ezerszer elképzelte maga előtt az első naptól az utolsóig, amikor többé nem látta viszont. Fantáziája

legszebb virágait szórta rá Groll Elza alakjára, várta, leste, beszélni akart vele, de nem látta sehol. Nem félt, hogy elárulja magát, pedig sokszor ellenállhatatlan erő kényszerítette, hogy róla beszéljen, de csak a lelke mélyén könnyörgött, hogy bocsásson meg neki. Némelykor azt hitte, hogy mindent föl kell fednie Etel előtt, kábultságát és csalódását, fölébredését és szerelmét... De hogy beszéljen a feleségével erről a szerelemről?...

Hallgatott. A benseje olyan volt, mint egy régi, kedves zenélő óra. Szilárd hallgatta és élvezte ezt a muzsikát, amely csendes volt és szomorú, mint egy dal, amit talán a nagyanyja énekelt valamikor régen.

XIX.

Odakünn tiszta és kellemes áprilisvégi est volt, a tavasz zsongásával és a levegő ezerféle illatával. Szilárd sétálni szeretett volna, valami unszolta, hogy menjen el hazulról, a mellét feszítette a vágy, hogy a zárt ajtók mögül kirohanjon. Etel babrált és rendezkedett, költözködés előtt álltak, a cseléddel pörlekedett, mindig új kifogásokat talált, valósággal rettegett a költözködéssel járó bajoktól. Mindketten a kis Kálmánra is gondoltak, hogy itt született, itt foszlott szét kicsinyke életének vézna fonala. De azért elvágódttak innen, leginkább Etel, aki még mindig gyakran járt ki a temetőbe s ott talán több megnyugvást talált, mint otthon, a fájó emlékekben.

Szilárd kinyitotta az ablakot. Valósággal ki-támaszkodott az estbe s fejét megfürdette az illatokban. Maga sem tudta, mennyi ideje,

hogy hátat fordított a feleségének, amikor egyszerre csak megrántotta valaki a karját. Ijedten fordult meg. Etel volt.

— Tegye be az ablakot — mondta parancsoló hangon.

Szilárd azt hitte, hogy légáramlat bántja Etelt, s ezért azonnal becsukta az ablakot. Csak azután vette észre, hogy az aszszony ajkai valami iszonyú felindultságtól remegnek.

— Talán rosszul érzi magát? — kérdezte gyöngéden.

Etel nem felelt, hanem Szilárd íróasztalához rohant s annak egyik kihúzott fiókjára mutatott.

— Mi ez? — kérdezte elfojtott hangon.

Szilárd nem felelt.

— Mi ez? — mondta újra s belemarkolt a fiókba. Számtalan kis fotográfia volt ott egymásra halmozva, apró, ártatlan kis leányfejek szunnyadtak és mosolyogtak ott a fiók mélyén. Mind a tanítványaitól kapta őket évek hosszú során Szilárd, s ide zárta a képeket, hogy a felesége ne láthassa azokat. A fiók vé-

letlenül nyitva maradt s most Etel itt látta viszont régi növendékeit.

Dühösen és toporzékolva markolt a képek közé s mind, mind a földre szórta. Mintha éles bárdal sújtottak volna rájuk, fonnyadtan és szomorúan hulltak a porba a gyönyörű leányfejek. Etel már dobálta őket, Szilárd arcába vágta a képeket s amint szerte röpültek, a szőnyegre, a székekre, az egész szobába, mintha — ugyanúgy, mint egyszer régen — egy mesebeli tündérkert varázsolódott volna ide, csupa virág, csupa ártatlanság, csupa illat mindenütt, a tündérkert közepén egy sápadt szitkozódó asszony és mellette egy szomorú férfi, aki elkeseredetten nézi virágai pusztulását.

— Nem szégyenli magát? — kiáltotta Etel. Idehozza a családi életbe ezeket a tacszókat, ezeket a rongyokat... *

— De kérem... próbált védekezni Szilárd.

— Hallgasson! — ripakodott rá Etel. Nem tűröm, hogy hazudozzék. Oh, én mindent tudok. Értse meg, mindent. Azt hiszi, mert hónapok óta hallgatok, titok maradt előttem a

maga rosszasága, lelketlensége, hálátlansága. Azt hiszi, nem tudom Téryvel való benső barátságát... Mindent tudok.

Szilárd úgy látta, hogy mind az ezer megszégyenített leánykának könny csillog a szemében.

— Annál jobb — mondta bátran Szilárd.

— Jobb?... Etel elképedve bámult a vakmerő emberre.

— Igen — kiáltotta Szilárd.

Megragadta az ura karját s a sarokba mutatott.

— Azonnal térdeljen le — sikoltozta halásápadtan.

Szilárd rándított egyet a vállán, de anélkül, hogy a helyéről elmozdult volna, iszonyúan elkezdett nevetni. Telt és csengő hangon, tisztán és ércesen nevetett a felesége szemébe, úgy, mint ahogy Nagy Erzsike, a vörös hajú kinevette őt az első napon az iskolában. Csak úgy rengett a szoba, úgy kacagott Szilárd. Most már a leánykáknak is kitörlődött a könny a szemükből s azok is nevettek. Mindegyik nevetett, a vörös hajú épp

úgy, mint a lompos, a szegény épp olyan jó kedvvel, mint a gazdag. De legjobban Groll Elza nevetett.

— Hát nem térdel le?... — kérdezte akadozottan, zavartan s megrémülten az asszony.

— Nem! — felelte Szilárd.

De ezt már komolyan mondta. Olyan hangon, hogy Etel akaratlanul is hátralépett... Szilárd ebben a pillanatban haragos szemmel mérte végig a feleségét. Még mondani akart valamit a megdöbbent asszonynak, de szótlannul lépett az ablakhoz s újra föltárta.

— Hát nem látja, mi van ott künn? Nem látja? — kérdezte ekkor Szilárd? Tavasz van... És én elmegyek innen... Érti? Elmegyek.

És ettől a szótól, hogy elmegy, a friss levegőtől, amely újra megcsapta, hirtelen megszépült és megfériasodott. Kiegyenesedett, nagy és imponáló lett, majdnem félelmetes. Ezer leányfej hevert előtte, s az az egy, aki eddig nem akart a porba hullani, most megtörten és vérszegényen roskadt a karosszékre. Szilárd sarkon fordult és kirohant az utcára.

Csak amikor künn volt, akkor csodálkozott,

hol késhetett ilyen sokáig. Mintha más ember lett volna belőle s mintha szokott és rendez szórakozása lett volna, hogy estelenként eljárjon a kávéházakba, finom és kedves bókokat mondjon a korzón úri hölgyeknek, sietve, majdnem futó lépésben ment, hogy el ne késék. Csupa élet volt a város, gyönyörű villanyos lámpák fénye áradt szerte, zsongó emberrajok tolakodtak a ragyogó kirakatok körül, s mintha egy láthatatlan kéz rózsákat hintett volna szét a város utcáin, friss és kábító illatok kóvályogtak a levegőben. Mindenki nevetett és mindenki örült. És néki is örültek, hogy itt látták az utcán, mert százszor és százszor hallotta, amint kacagva mondták:

— Nini, Szilárd tanár úr! Itt megy Szilárd tanár úr. Vajjon hol volt ilyen sokáig?...

Valóban, hol volt ilyen sokáig? És miért tartott ez ilyen sokáig?... Szilárd mosolygott. Fiatalsága, minden elfojtott tüze odaült az arcára, a két tiszta, okos szeme, amely olyan sokáig könyes volt, hogy mindent zavartan látott, most éhesen és vágyón tapadt rá mindenre, ami körülötte élt és pompázott. A rend-

örre, aki kötelességtudóan szalutált néki, a szálló portására, aki barátságosan nézett rá, mintha most is szobát akarna bérelni, a szoborra, amely rendületlenül ott állt régi helyén, Gál Bertára, aki egy öreg úr társaságában most ment hazafelé. És egy pillanatig sem gondolt arra, hogy mi lesz holnap, ha mindezt megtudja Kiss Etel, a szigorú igazgatónő s miképen fog ő védekezni a pletykák ellen, amelyek kikezdek és bemocskolják, hogy leányiskolai tanár létére itt mer csatangolni a kivilágított utcákon.

Már ott állt a kávéház előtt, amelyben egyszerűen⁷⁸ együtt volt Téryvel, az eljegyzése estéjén. Ő kávét ivott, Téry konyakkal kínálta. Most hirtelen égő szomjúság kezdte gyötörni, a szája és a toroka szikkadt és száraz volt, mintha órákig poros országúton gyalogolt volna. Besietett, konyakot kért, egy hajtásra kiitta, fizetett és elment. A Holló felé tartott, mert Téry ilyenkor ott szokott iddogálni. És Groll Elzára gondolt, aki egy gyönyörű vilában lakik, s a villa körül park van s a parkban virágok. Megfordult és abba az utcába

ment. Sétetett, talán még ébren vannak s a kertben sétálnak. Vagy nyitva vannak az ablakok s Elza zongorázik.

A kapuban egy kék kötényes ember állt. A rolók le voltak bocsátva. Senki sem sétált a parkban s Elza nem zongorázott.

— Bocsánatot kérek — mondta Szilárd a kék kötényes embernek, itt laknak Grollék?

— Már Pesten laknak — mondta a kék kötényes. Elutaztak.

— És vissza sem jönnek?

— Nem jönnek vissza. A villa eladó. Én a kertészük vagyok. Talán a házat tetszik?... Nappal megmutatom.

— Köszönöm — tiltakozott Szilárd.

Megfordult és visszafelé indult. Ment néhány lépést, aztán megállt. A villát nézte, amely szeliden ölelkezett a félhomálylyal. Most volt itt először, áhitattal bámult az útra, a pázsitokra, amelyek annyiszor csókolták meg Elza kicsiny, fehér lábait... Aztán vissza akart menni. Egy vágy fojtogatta, hogy mindent, amit itt lát, kicsiny kavicsokat és fűszálakat, halkán léleklő virágokat, rügysző fákat,

mindent meg kell csókolnia. Kábultan tett egy-két lépést, merőn nézett a kert kapujára, aztán újra megfordult s ment visszafelé.

Egyenesen a Hollónak tartott. Mintha minden estéjét itt töltötte volna, nyugodtan nyitott be Téry tanyájára. Alig lézengett a helyiségben néhány ember. Szilárd körülnézett, de Téryt nem látta sehol.

— Téry urat keresem — mondta halkán a pincérleánynak.

— Később jön — mondta a leány.

— Megvárom.

Bevezették egy kicsiny szobába.

— Itt szokott a tanár úr egymagában iddoggálni — magyarázta a leány.

Szilárd leült. Bort kért, de mielőtt a pincérleány hozta volna a bort, még utána szólt:

— De biztosan eljön?

— Egészen biztosan.

— Én Mariska vagyok — mondta a leány, amikor odaült Szilárd mellé s teletöltötte vörös borral a poharát. Magát hogy hívják?

— Kálmán a nevem... Szilárd nevetett s kíváncsian bámult a leányra. Csak most látta,

hogy csinos az arca, de mintha súlyos betegségből kelt volna föl, mély sápadtság rajzódott a szeme köré.

— Isten éltesse, Kálmán — mondta a leány. Szájához emelte a telt poharat és egy hajtásra kiitta.

— Kisasszony, kisasszony — aggodalmaskodott Szilárd, meg fog ártani ez a mohóság... Ő maga csak egy pár csöppöt nyelt le a savanykás borból.

Mariska csodálkozva nézte az idegen embert.

— Mért szólít engem kisasszonynak? Én mindenkinek csak Mariska vagyok.

Olyan szomorúan és panaszosan mondta ezt, hogy Szilárd fokozott aggodalommal nézett rá. Nem tudta, mit feleljen néki. Mariska újra töltött, mintha nem lett volna elég ideje, sietni akart az ivással.

— Ráérünk — mondta Szilárd.

— Már aki ráér — felelte a leány.

— Készül valahová?

— Nem, itt maradok hajnalig. És maga?

— Megvárom Téryt.

Mariska újra ivott. Szilárd, aki soha életében nem ivott, kissé iszonyodva húzódott hátra székében. Valahogy kényelmetlenül kezdte magát érezni. Néhány percig hallgattak.

— Maga idevaló? — kérdezte a pincérleány.

Szilárd szíve most hevesen kezdett dobogni. Mondjon el ennek a beteg, szerencsétlen leánynak mindent? Azt, hogy ki volt, miképen került ide? Mondja el házasságát, Groll Elzát? Tépje össze a multját, s a rongyait dobja oda ennek a sápadt leánynak az ölébe? ... Mereven nézett Mariskára s nem felelt a kérdésére.

Csak később szólalt meg:

— Téryvel kell beszélnem. Ha nem jön ide, majd fölkeresem a lakásán.

Megmozdult a székben, mintha föl akarna állni.

— Maradjon még — tartóztatta a leány. Valamit akarok magának mondani.

Szilárd ebben a pillanatban megbánta, hogy idejött. Üresen, semmit mondón nézett a leányra, aki mind gyorsabban hörpintgette az ítal. Az mindenáron szóra akarta bírni, un-

szolta, kérte, de Szilárd egyre Téry után siránkozott.

— Szegény Téry — mondta Mariska szomorúan, de rögtön utána kacagni kezdett.

— Kineveti? — csodálkozott Szilárd.

— Szegény, mindig olyan ostoba tréfákat mond.

— Sokat iszik? — tudakolta Kálmán.

— Mindig részeg, mindig...

Szilárd készülődött.

— Hát nem várja meg?

— Nem. Hazamegyek.

Elsápadt, ahogy ezt a szót kiejtette. Haza? Hol van az ő otthona? Vagy talán mégis hazakellene futnia, hogy bocsánatot kérjen a feleségétől... És visszakérje tőle mindazt, amit olyan könnyelműen elhajított magától. És vajjon mit beszélnek majd róla holnap a városban, hogy itt mulatott a Hollóban egy sápadt pincérleány társaságában?... Kínosan feszengett a helyén s a fejét mélyen lehorgasztotta.

— Isten vele — sugta alig hallhatóan.

— Igyunk még egy üveggel — ajánlotta Mariska. Én is olyan szomorú vagyok —

mondta aztán gyorsan. Ma öngyilkos akartam lenni.

Szilárd felugrott.

— Öngyilkos? Az istenért, hogy jut ilyesmi az eszébe?

— Csak eszembe jutott. Elkecserekedtem. Nincs senkim, megutáltam ezt az életet.

— Szegény, kis leányom — vigasztalta Szilárd. A leány hidegen és könytelenül hallgatta a vigasztalást.

— Rossz élet ez — folytatta nyomban. Mi lehet ennek a vége? Jobb lesz, ha meghalok. Ezt akartam magának mondani.

Most felülkerekedett Szilárdban a tanár. Tisztán és okosan prédikálni kezdett, mint az iskolában a rosszabb és hanyagabb növendékei előtt. Lelkére beszélt a leánynak, a vallásról beszélt, a bűnről, az erényekről és a megbocsátásról. Kérte, hogy mondjon le erről az örült szándékáról. Munkára serkentette, hogy elfeledje a meghasonlást. A ragyogó életet festegette előtte, a forró ifjuságot, a csodaszép jövőt, amelyről senkinek sem szabad lemondania... A leány bámulva hallgatta, fáradt

szemét rámeresztette a tanárra, majd így szólt:

— Velem még sohasem beszélt így senki. Milyen jó ezt hallgatni. Köszönöm szépen...

— Hát megfogadja? — kérdezte Szilárd. Megfogadja, hogy elfeledi ezt a bolond tervet?

— Megfogadom — ígérte Mariska.

Szilárd már nem bánta, hogy idejött. Ugy érezte, hogy a sors küldte a szerencsétlen Mariska mellé, hogy kinyissa a szebb élet számára ellankadó szemét, kikergesse a rút gondolatokat lelkéből s friss és nemes érzéseket hintsen elbúsult szívébe. A maga életét egy pillanatra mintha elfeledte volna, csak ezt az idegen életet látta maga előtt, amelyet melengtetett és bátorított a holnap számára.

— Még senki sem beszélt így velem — mondta újra a leány, de most már könyek fátyolozták el szomorú két szemét.

— Ne sirjon — kérte Szilárd.

— Jőjjön el holnap is — kérte Mariska.

— Holnap? — tünődött Szilárd... Elko-

morodott s kissé elfordult, hogy Mariska ne láthassa az arcát... Talán eljövök — ígérte bizonytalanul, de ha nem jönnek, beszéljen bizalmasan Téryvel, ha valami panasza volna. Csak úgy, mint én velem. Majd meglátja, milyen jó ember Téry tanár úr.

Fizetett, kezét fogott Mariskával és gyorsan kisértett a Hollóból.

Már éjszaka volt, az utcákon alig járt valaki. Még egy ideig a Holló körül csatangolt, hátha találkozna Téryvel, aztán céltalanul ödöngött tovább. Mind lassabban ment, miközben gondolatai lázasan száguldottak... Megint egy őszi este jutott az eszébe, egy unalmas vonat, amely idehozta, az ezredes, sok csintalan leányfej, elhalványodó, megfakuló képei az ifjúságának, szegény Mariska és Groll Elza... Mind itthagya a leánykákat, akik már nem szeretik, s elmegy az egyetlen után, aki mindig szerette.

A miniszterre gondolt. Most végül irni fog neki, hogy helyezze át Pestre. Leányiskolából egy fiúiskolába.

Az állomáson járt. A pesti vonatot várta.

Néhány utas futkározott, álmos hordárok viték a podgyászokat. Néki semmije sem volt. Üresen távozott, talán éppen csak annyi pénz volt a zsebében, mint amennyivel idejött.

Egyedül állt egy fülkében. A vonat lassan elindult. Arra gondolt, hogy megnézi, mi a vonat száma, de amint ott állt az ablaknál, hirtelen a temető irányába fordult, a kezével melegen, búcsúzóan intett... Isten veled, kicsiny, drága fiacskám, — mormolta s könnyei sűrűn hullottak bánatos szeméből...

XX.

Amikor Kiss Etel egy éves szabadságáról visszatért, váratlan kitüntetés érte. A király a koronás arany érdemkeresztet adományozta a kitűnő igazgatónőnek. Mindenki örült a kitüntetésnek, a szülők hangosan és tüntetően mondogatták, hogy az igazgatónő már régen megérdemelte volna a királyi kegy megnyilvánulását.

Az igazgatónőnek könny gyűlt a szemébe, amikor kipihenten és megnyugodva újra megkezdte a munkáját, mert mintha a király is meg akarta volna őt vigasztalni az eliramlott múltért.

— Gratulálunk — mondták a tanítónők s őszintén szorongatták Kiss Etel kezét.

— Nagyon, nagyon köszönöm — mondta meghatottan az igazgatónő.

Azt szerették volna kérdezni tőle, hogy telt el az év, merre járt, sirt-e sokat, mikor ért véget a válópöre, Etel meg arra volt kíváncsi, beszéltek-e még sokat róla, az ő dolgairól, amikor a miniszter táviratilag szabadságolta s ő másnap elutazott. De csak a szemükkel vizsgálgatták egymást, nem szóltak s mind, mind megcsókolták Kiss Etel kezét és fehér arcát. A tanítónők és a növendékek egyaránt.

— Hogy vagytok, kicsiny gyermekeim? — üdvözölte Etel a kedves leánykákat, amint szeretettel rajzolták körül s elfogódott, reszkető hangon gratuláltak néki a kitüntetéshez.

— Köszönöm — mondta Etel s ő is megcsókolta a leányokat. Örülök, hogy újra közöttetek lehetek.

Kedvességének és jóságának hírért hazavittek az otthonukba. Elmondták, milyen figyelmes, milyen finoman beszél, s hogy mennyire megszépült. Elmondták, hogy ezüstös hajszálak láthatók a halántéka körül... Szegény, bizonyára sokat szenvedett.

Varga Péter gyönyörű cikket írt Kiss Etelről a Megyei Csarnokba. Ezt olvasta az

egész város s igazat adtak a szerkesztőnek, hogy ilyen példás, derék igazgatónő alig van több az országban. Igazán megérdemelte az arany érdemkeresztet.

És most újra látta fölvonulni Kiss Etel a városháza dísztermébe a gyönyörű leánysereget. Ott ünnepelték őt, s ott adta át néki a polgármester a kitüntetést. Fehér leánykák raja s illatos virágok koszorúja fonta körül Kiss Etelt. Fekete ruhás urak hódolata szállt felé, mint valami tündérmeséből. Tiszta, szoprán hangocskák üdvözlő dalt énekeltek. Minden osztály legjobb növendéke felköszöntőt mondott. Gál Berta könyekig meghatotta beszédével az ünneplőket. Harsányan éljenezték a királyt és a minisztert, amikor a kultuszminister üdvözlő táviratát felolvasták.

A polgármester már befejezte beszédét, Kiss Etel éppen meg akarta köszönni az óvációt, amikor az urak fekete tömegéből előrebicegett Téry s megállt az igazgatónő előtt. A zsongást siri csend követte. Mindenki Téryre bámult, aki valósággal megfiatalodott. Ezüstös haja gondosan meg volt fésülve, arca tuskéit eltün-

tette a borbély, szikár természetén úgy festett a vadonatúj frakk, mintha soha életében más ruhát nem hordott volna.

— Nagyságos asszonyom — mondta Téry, e díszes és gyönyörű beszédek között, amelyek itt elhangzottak, helyet kér az én szerény üdvözetem is. Boldog vagyok, hogy Isten megéernem engedte e szép napot. Annyi küzdés után, annyi el nem sirt könny után egy olyan napot, amelyen szabad sírni, anélkül, hogy könnyeinkkel keserűséget okoznánk. Szabad nevetni, anélkül, hogy bárkinek eszébe jutna, hogy kacagásunk mélyén könnyeket keressen. Szabad megcsókolnunk egymást sok el nem csókolt csókért. Boldog vagyok, hogy Nagyságos asszonyommal együtt sírhatok és kacaghatok ezen a napon. És megcsókolom igazgatónőnk tiszta, nemes, fehér kezét, s úgy érzem, hogy sokat szenvedett, szent szívét csókolom.

Mélyen meghajtotta magát, aztán, mintha szédülés fogta volna el, megtámolyodott. Sokan feléje ugrottak, átölelték, Kiss Etel könnybe lábadt szemmel lépett le hozzá, oda-

nyujtotta néki a kezét, s az is könyes volt. Téry megcsókolta a könyes kezét.

— Éljen Kiss Etel! Éljen az igazgatónő!
— hangzott a teremben.

— Éljen Téry Károly! — kiáltották sokan.

— Éljen, éljen, — rebegte hálásan Kiss Etel.

Amikor oszladozni kezdett az ünneplő tömeg, az igazgatónő kábultan gondolt a történtekekre. Künn ezer és ezer mosolygó leányfej, mindnek a szemében az ő iránta való szeretet ég, s mindnek a kacagó szájában az ő neve. Szétviszik a városban a nevét, a gondolatait, a jóságát s a koronás arany érdemkeresztet. És csókokat dobálnak feléje, hálás és tiszta csókokat. Kiss Etel úgy érezte, hogy talán a legmelegebb csókot Téry Károly küldte feléje.

Amikor este fáradtan dőlt ágyába, az izgalmaktól és a soha nem érzett boldogságtól kissé megviselten és kimerülten, a rózsaszínű villanyfény mellett még egy rózsát csókoltgatott. A kis Kálmán szívéből fakadt ki ez a virág.

Aludni próbált, de nem tudott. Elmondta magában Téry beszédét. Egyiket sem tudta, csak ezt s ahogy mondogatta a szavakat, újra könyvek gyűltek a szemébe.

— Milyen jó szívű, kedves ember ez a Téry, mennyire félreismertem — gondolta magában.

Könyvet keresett, hogy egy kissé megpihenjen. De a szekrényről, ahogy a márványlapján tapogatózott, egy újság hullott a párnájára. Megnézte, a Megyei Csarnok legújabb száma volt. Kinyitotta s a híreket kezdte olvasgatni. Hirtelen fölült az ágyban és újra és újra elolvasta a szemébe ötlött hírt: «Szilárd Kálmán gimnáziumi tanár házasságot kötött Budapesten Groll Elzával.»

Kiss Etel fehéren, megbékélten mosolygott.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA

